SILVIU BRUCAN

PIAŢĂ ŞI DEMOCRAŢIE

BIBLIOTECA ALEPH

Editura Ştiinţifică

Colecţia „OPINII"

PIAŢĂ ŞI DEMOCRAŢIE

SILVIU BRUCAN

Editura Ştiinţifică
Bucureşti, 1990

Colecția „OPINII", pe care o deschidem cu acest titlu, își propune să înmănuncheze cele mai deferite luări de poziție privind fenomenul românesc contemporan. Oferim, în consecință, spațiu tuturor celor care găsesc că pot aduce în atenția publică idei, atitudini și simțăminte atît de necesare refacerii naționale.

INTRODUCERE

Articolele strînse în acest volum constituie, de fapt, continuarea unor idei şi poziţii formulate cu mulţi ani în urmă.

In prefaţa lucrării scrise în 1986 şi apărute în editura americană Praeger, *scriam: „Această carte a fost inspirată de perspectiva pe care o prevăd că, dacă societăţile socialiste din Est nu-şi adaptează sistemul la revoluţia ştiinţifico-tehnică (cel puţin în măsura în care Occidentul a şi făcut-o), socialismul va rămîne ancorat în secolul XX, oricît de paradoxal ar suna aceasta pentru o societate destinată viitorului".*

Iar în articolul publicat în ziarul The International Herald Tribune *din 3 septembrie 1987, combăteam pe cei care insistau asupra rezistenţei din ţările Europei de Est faţă de schimbările radicale iniţiate la Moscova şi trăgeam concluzia profetică: „Pînă în 1990, o nouă generaţie politică se va afla la conducere în întreaga Europă de Est".*

Intr-adevăr, victoria solidarităţii în Polonia, în toamna lui 1989, fu urmată de schimbarea gărzii în R.D.G., Cehoslovacia şi Bulgaria. Văzînd că se apropie sfîrşitul anului, am început să mă tem că predicţia mea va eşua din pricina României. Dar la 22 decembrie, cu numai 9 zile înainte de termen, o explozie populară la Bucureşti a determinat fuga dictatorilor Nicolae şi Elena Ceauşescu, iar Frontul Salvării Naţionale a preluat puterea şi a dus revoluţia pînă la capăt.

Articolele şi interviurile ce urmează reflectă gîndurile şi evenimentele ulterioare, inclusiv încercarea de a le situa în contextul internaţional şi în problematica mondială a furtunoasei epoci istorice prin care trecem.

REVOLUŢIA TINERETULUI

Cel mai caracteristic factor al revoluţiei populare din România anului 1989 este participarea curajoasă şi entuziastă a tineretului. Aşa cum declara comunicatul Frontului Salvării Naţionale, admirabilul nostru tineret ne-a restituit cu preţul sîngelui sentimentul demnităţii naţionale.

Totul a început cu mitingul din Piaţa Palatului, la care, pentru prima dată, tinerii l-au huiduit pe Ceauşescu. Apoi, în coloanele de pe străzile laterale ale Căii Victoriei, în care mulţimea a înfruntat tancurile, gazele lacrimogene şi gloanţele trupelor de securitate, în zilele şi nopţile în care zeci de mii de oameni au apărat şi străjuit principalele puncte strategice ale revoluţiei — Televiziunea, Radioul şi Ministerul Apărării Naţionale — rolul tineretului în succesul revoluţiei a fost decisiv. Curajul, abnegaţia şi spiritul de organizare ale tinerilor vor rămîne în istoria modernă a României ca un moment unic al mişcărilor ei progresiste.

Trebuie să mărturisesc că am fost impresionat şi, ca să fiu cinstit, uluit (pentru că nu m-am aşteptat) de amploarea şi natura extraordinară a acestei mişcări. A fost şi rămîne cel mai revelator paradox istoric al puterilor comuniste faptul că un regim care s-a autoproclamat ca reprezentant al viitorului a desconsiderat tineretul şi de fapt n-a făcut altceva decît să-l manipuleze în toate felurile, subordonîndu-l intereselor de moment ale conducerii partidelor comuniste. In Europa de Est am avut de-a face cu dominaţia septuagenarilor, iar în China cu cea a octogenarilor, cramponarea de putere a şefilor bătrîni fiind însoţită de reprimarea sîngeroasă a tinerilor care

militau pentru democraţie. La ultimul congres de partid dominat de Brejnev, noul Birou Politic, reproducea intact vechea compoziţie, deşi media de vîrstă a membrilor săi era 71 de ani. Acelaşi procedeu a fost folosit la ultimul Congres al lui Ceauşescu, producînd acelaşi Comitet Politic Executiv, dominat de oameni bătrîni.

De aceea, dacă este ca evenimentele din decembrie 1989 din România să aibă cu adevărat un caracter revoluţionar, cea mai importantă condiţie socială şi politică o constituie punerea pe prim plan a tinerilor în viaţa politică nouă a României.

România liberă, 28 decembrie 1989

FĂRĂ ISME ŞI FĂRĂ PARTID

Pentru a introduce claritate în confuzia ideologică şi a restabili raportul dintre teoria şi practica socială, va trebui cel puţin pentru un timp să renunţăm la noţiuni ca socialism, comunism, capitalism, fascism etc. Aşa cum se prezintă lucrurile acum, ele nu au nici un sens şi, în orice caz, nici o relaţie cu realitatea socială.

Ce sens avea să vorbeşti despre socialism, stat socialist sau republică socialistă, într-un stat condus de un tip de monarhie absolută, aparţinînd istoriceşte feudalismului şi în care venitul naţional pe cap de locuitor era şi este de trei sau patru ori mai mic decît în ţările vest-europene aparţinînd sistemului capitalist? In aceste condiţii, numai un agramat cultural ca Ceauşescu putea să-şi permită a vorbi despre comunism ca şi cînd ar fi după colţ, aşteptînd doar să întindem mîna după el! In definitiv, nici un teoretician serios nu ar fi în stare să definească ce înseamnă o societate comunistă în epoca în care societăţile capitaliste se computerizează, se informatizează şi trec la un sistem de comunicaţie globală, lăsînd în urmă cu decenii societăţile din estul Europei. Intreaga schemă istorică a succesiunii aşa-zis inevitabile a formaţiunilor sociale elaborată de Marx este vădit şi iremediabil depăşită. Doar este la mintea omului că tipurile de societate post-capitaliste sînt încă departe de performanţele economice, sociale şi politice ale capitalismului.

Peste jumătate de secol de suprimare a gîndirii sociale şi de regim teoretic cazon în ţările din Est se răzbună cu înverşunare. Libertatea de gîndire a fost şi rămîne cea mai

importantă condiţie a mişcărilor sociale progresiste. Adevărul este că în prezent nu avem o teorie la nivel contemporan, că nu ştim pe ce lume trăim şi, cu atît mai puţin, în ce direcţie merge această lume. Să citäm doar faptul că, la Congresul P.C.U.S. din 1986, se făcea aprecierea că „în Uniunea Sovietică, chestiunea naţională a fost rezolvată cu succes" şi să reamintim ce a urmat după aceea în Armenia şi Georgia, în ţările baltice şi Moldova sovietică, pentru a ilustra confuzia teoretică ce domină Estul. Ce să mai vorbim despre răsturnarea din Polonia, unde a venit la putere un guvern dominat de „Solidaritatea" şi un prim ministru catolic, sau despre căutările febrile ale comuniştilor din Ungaria, R.D.G. şi Cehoslovacia, în vederea găsirii unei noi imagini şi legitimităţi ale partidului lor, eventual o nouă denumire, un nou **ism**.

In România, caracterul revoluţiei şi dezvoltările ulterioare ne scutesc de asemenea căutări. Revoluţia populară împotriva tiraniei ceauşiste a creat Frontului Salvării Naţionale o legitimitate incontestabilă, care nu are nevoie nici de un partid, nici de un nou **ism**. Dictatura ceauşistă a fost atît de totală în reprimarea oricărei dizidenţe sau opoziţii, încît explozia populară care a răsturnat-o de la putere nu a avut şi nu putea avea o conducere politică. De fapt, această conducere s-a făurit în focul revoluţiei şi astfel a luat naştere Frontul Salvării Naţionale. Partidul comunist a rămas astfel complet în afara procesului revoluţionar şi aşa se explică de ce primul comunicat al Frontului Salvării Naţionale nici n-a menţionat existenţa acestui partid. Atomizat şi distrus politic şi ideologic de către Nicolae Ceauşescu, partidul comunist a devenit un spectator pasiv al revoluţiei. Cu alte cuvinte, soarta partidului comunist român a fost decisă de însuşi verdictul istoriei.

Frontul Salvării Naţionale păşeşte deci în bătălia electorală fără acest balast politic şi ideologic. In lunile care vin,

va trebui să învăţăm nu numai democratia, dar şi gîndirea fără dogme, fără prejudecăţi, fără **isme**. Numai astfel vom putea făuri o nouă viziune teoretică asupra lumii şi societăţii, aşa cum se prezintă ele în pragul secolului XXI.

România liberă, 31 decembrie 1989

TINERETUL A FOST, ESTE ŞI RĂMÎNE FORŢA DE ŞOC A REVOLUŢIEI

Domnul Silviu Brucan, membru al Biroului Executiv al Consiliului Frontului Salvării Naţionale, a acordat unui redactor al Rompres următorul interviu, în legătură cu distribuirea ajutoarelor umanitare sosite din străinătate:

— *Ce părere aveţi despre felul cum sînt selectate şi distribuite bunurile sosite din străinătate, ca ajutor pentru revoluţie, deoarece avem informaţii că sînt nereguli, dezordine în pavilioanele expoziţiei?*

Silviu Brucan: Trăim într-o ţară în care, sub regimul Ceauşescu, au pătruns adînc în masa populaţiei corupţia, oportunismul, carierismul şi nepotismul. Dictatura lui Ceauşescu a murdărit sau pervertit valorile morale ale naţiunii. Singurul fapt social major de care Frontul Salvării Naţionale dispune ca factor purificator al societăţii româneşti este tineretul. Tineretul a demonstrat, în zilele fierbinţi ale revoluţiei, că are nu numai curaj şi spirit de sacrificiu, dar şi capacitatea de a organiza şi disciplina masa zecilor de mii de tineri care au apărat principalele poziţii ale revoluţiei. Tineretul a fost şi rămîne forţa de şoc a revoluţiei. De aceea, cred că tinerii, şi mă refer la detaşamentul de avangardă al studenţimii de la Politehnică, cu care m-am întîlnit aseară, trebuie să joace un rol activ în asigurarea pazei, selectării şi distribuirii tuturor bunurilor care vin din străinătate, ca ajutor imediat al Revoluţiei, şi să asigure ca acestea să ajungă acolo unde trebuie.

Armata este esenţială pentru apărarea pazei şi a ordinii în pavilioanele expoziţiei. Dar ea trebuie să accepte ca un factor

complementar pe reprezentanţii tineretului şi să vadă în tineri un ajutor indispensabil realizării misiunii armatei. Fac un apel direct la generalul Davidescu, comandantul operaţiunii, şi la coloneii care comandă diferite pavilioane, să înţeleagă spiritul revoluţiei şi să coopereze strîns şi loial cu reprezentanţii tineretului.

— *Cum vedeţi concret participarea tinerilor la operaţiunile din pavilioanele expoziţiei?*

Silviu Brucan: Eu cred că tinerii ar trebui să organizeze pichete atît în interiorul, cît şi în exteriorul pavilioanelor expoziţiei. Aceste pichete trebuie, pe de o parte, să participe în mod constructiv la sortarea şi aranjarea diferitelor bunuri, iar pe de altă parte, să vegheze la apărarea acestor bunuri şi la justa lor distribuire. Dacă este posibil, să meargă cu camioanele pînă la destinaţie.

Este datoria conducătorilor studenţimii de la Politehnică să se asigure că tinerii din rîndurile lor vor rezista marilor tentaţii şi diabolicei ispite pe care le generează printre oamenii prezenţi în pavilioane mărfurile extraordinare venite din Occident. Să fie conştienţi că orice abatere în această privinţă ar discredita şi compromite întreaga acţiune.

Intr-un cuvînt, să demonstreze întregii naţiuni că tînara generaţie este incoruptibilă şi că putem conta pe ea în reorganizarea societăţii româneşti.

Libertatea, 9 ianuarie 1990

DE CE SÎNTEM PENTRU DEMOCRAŢIE

Principalul obiectiv politic al Frontului Salvării Naţionale este instaurarea în România a democraţiei. Această opţiune cardinală este dictată nu numai de consideraţiuni principiale sau de faptul că democraţia este singura formă politică ce asigură exercitarea drepturilor omului. Epoca modernă a impus un nou motiv, tot atît de important, şi anume revoluţia ştiinţifico-tehnică. Societatea computerizată şi informatică este de neconceput fără democraţie, şi cea mai bună dovadă este că toate ţările care păşesc pe calea modernizării economiei simt nevoia să introducă în viaţa politică democraţia.

In interviul pe care l-am acordat, în septembrie 1988, posturilor de radio *Vocea Americii* şi *Europa Liberă*, precizam că dictatura ceauşistă, în pofida gargarei retorice despre revoluţia ştiinţifico-tehnică, a întors spatele acestei revoluţii. Există, în această privinţă, o diviziune a muncii: în timp ce Nicolae Ceauşescu aplica strategia subdezvoltării în economie, Elena Ceauşescu o aplica în cultură şi ştiinţă. Cele trei canale prin care revoluţia ştiinţifico-tehnică se putea strecura în România au fost efectiv închise:

a) importul de cărţi şi reviste ştiinţifice a fost redus la minimum şi era o adevărata tragedie să constaţi că, în principalele noastre biblioteci, colecţiile acestor reviste se opreau la 1979 sau 1980, iar cărţile din anii '80 se numărau pe degete;

b) participarea oamenilor de ştiinţă şi tehnică la congrese şi seminarii internaţionale devenise prohibitivă;

c) în sfîrşit, numărul studenţilor români la universităţi străine era zero. Ca rezultat, din 23 milioane de români, 22

milioane n-au văzut niciodată un ordinator (computer). Ca o ironie a vremurilor moderne, introducerea unor calculatoare în serviciile noastre publice (electricitate, gaze, apă), în loc să accelereze operaţiunile, a dus la aceea că bonurile de plată a consumului casnic se referă la o lună în urmă. Iar la CEC, calcularea dobînzii anuale în nişte catastife învechite se face abia după trei luni, în timp ce, la orice bancă din Occident, computerul îţi spune pe loc valoarea totală a depunerii. Ceauşescu ne-a aruncat în urmă cu cel puţin 10 ani.

Aflîndu-mă la un institut de cercetare din New York şi avînd la dispoziţie trei instrumente moderne (maşină de fotocopiat, maşină de scris electronică cu memorie/*word processor* şi un computer legat la două bănci de date), am putut termina, în trei luni, un studiu care, la Bucureşti, mi-ar fi luat cel puţin doi ani de zile. Cum puteau oamenii noştri de ştiinţă şi tehnică să participe la competiţia internaţională dacă erau lipsiţi de instrumentele moderne ale cercetării ştiinţifice?

Elementul cel mai revolutionar, pentru că se numără în milioane, iar în ţările mici, în sute de mii, este *computerul personal*. In ţările avansate, fiecare director de întreprindere şi inginer-şef, fiecare profesor universitar şi om de ştiinţă dispune de un asemenea instrument de lucru. Computerul are valoare numai dacă omul care-l mînuieşte se simte liber să gîndească şi să formuleze ipotezele şi teoriile cele mai extraordinare şi cele mai controversate, pentru că, de regulă, noul este o negare a vechiului, a teoriilor existente şi a practicilor în curs. Toate acestea sînt posibile numai într-un regim democratic.

Dictatura ceauşistă se temea chiar şi de tradiţionala maşină de scris, pentru că Radu Filipescu a bătut în zeci de copii manifestele sale împotriva dictaturii. Dar atît maşina electronică cu memorie, cît şi computerul, sînt însoţite, de regulă, de o maşină de tipărit (*printer*), care poate scoate sute de exemplare. Asemenea instrumente de muncă ştiinţifică pot fi

deci folosite numai într-o democraţie bazată pe încrederea în fiecare cetăţean al ţării, adică o democraţie participatorie.

In Japonia, ţara cea mai avansată în tehnologia de vîrf, un studiu consacrat viitoarei societăţi informatice postindustriale ajungea la concluzia că forma ei politică va depăşi chiar democraţia parlamentară reprezentativă de tip occidental şi va ajunge la o democraţie participatorie, în care cetăţenii vor participa direct la procesul decizional. Iată încotro va trebui să mergem şi noi dacă este să intrăm în secolul XXI pe uşa din faţă.

România liberă, 13 ianuarie 1990

POPORUL ROMÂN ARE DREPTUL SĂ CUNOASCĂ ROLUL FRONTULUI ÎN ZILELE REVOLUŢIEI

declara Silviu Brucan într-un interviu acordat în exclusivitate ziarului „Adevărul"

— *Există numeroase versiuni cu privire la zilele incandescente ale Revoluţiei. Intrucît ştim că aţi fost un participant activ la aceste evenimente, vă rugăm să clarificaţi cum s-au desfăşurat în realitate lucrurile, pentru a avea astfel, pentru prima oară, versiunea care respectă adevărul istoric, mergînd pe firul întîmplărilor ce au început la 21 decembrie 1989, la Bucureşti.*

— In ziua de 21 decembrie, eram încă sub stare de arest la domiciliu, cu doi miliţieni la poartă şi o bandă de agenţi ai Securităţii care mă urmăreau pas cu pas, ori de cîte ori ieşeam din casă. Dar Petre Roman se afla în noaptea de 21 decembrie în mijlocul tinerilor care înfruntau gloanţele în jurul hotelului „Intercontinental", unde mulţi dintre ei au căzut. Vineri, 22 decembrie, Roman, profesor la Politehnică, pornea în fruntea studenţilor săi spre Piaţa Palatului, reuşind să pătrundă în clădirea fostului Comitet Central al Partidului Comunist Român cu primul grup de tineri şi cu generalul Voinea, comandantul trupelor din Piaţa Palatului, prima unitate care a fraternizat cu revoluţionarii.

Ceauşescu fugise cu elicopterul pe la ora 13,00, aşa încît intrarea primului grup pomenit mai sus a avut loc imediat. Petre Roman a fost acela care, aflat în jurul orei 14,00 în grupul manifestanţilor de pe balconul Comitetului Central, a

rostit o frază istorică: **„Astăzi, 22 decembrie, dictatura lui Ceauşescu a fost doborîtă. Proclamăm puterea poporului."**

Pe la ora 3 după-amiază, Roman, împreună cu generalul Voinea şi generalul Chiţac, actualul ministru de interne, însoţiţi de studenţi, s-au îndreptat spre studioul Televiziunii. Acolo a venit şi Ion Iliescu. In ce mă priveşte, pe la ora 2, vecinii au năvălit în curtea mea din strada Izbiceni, cartierul Dămăroaia, strigînd: „Ceauşescu a fugit!" Cei doi miliţieni de la poartă dispăruseră. Un vechi prieten, Stan Eduard, a sosit atunci cu maşina şi ne-am dus repede la studioul de televiziune. Acolo ne-am întîlnit cu toţii pentru prima dată. Şi, după o scurtă consfătuire, am plecat cu maşini militare la Comitetul Central, unde urma ca, la ora 5, să avem o prima întîlnire cu alţi viitori membri ai Consiliului Frontului.

— *Despre cine anume este vorba?*

— Acolo aşteptau generalul Militaru, Mazilu şi alţii. Neam retras într-un birou de la etajul I şi am ţinut prima şedintă de constituire a Consiliului Frontului Salvării Naţionale. Scena a fost înregistrată pe bandă video de către Adrian Sîrbu şi este exact înregistrarea pe care cei de la canalul 3 al televiziunii franceze au furat-o de la omul căruia Adrian Sîrbu i-a încredinţat caseta. Ne-am întors seara în studioul de televiziune, de data aceasta circulînd într-un tanc, în care s-a tras de cîteva ori pe traseu.

— *Intr-adevăr, palpitant. Şi ce s-a întîmplat mai departe?*

— Vineri noaptea, împreună cu Mazilu, am redactat primul comunicat al Frontului Salvării Naţionale, pe care l-a citit la Televiziune Ion Iliescu, în jurul orei 12 noaptea.

A doua zi, sîmbătă 23 decembrie, ne-am mutat la Ministerul Apărării Naţionale, unde am rămas cîteva zile şi nopti. Acolo am luat primul contact cu generalii care conduceau

operaţiunile contra trupelor de securitate şi teroriştilor individuali. Situaţia pe plan militar era încă gravă. Dar ea a devenit cu adevărat critică duminică 24 decembrie. Dimineaţa la ora 6, securiştii au efectuat un atac cu bombe incendiare şi grenade asupra studiourilor de Televiziune, reuşind să dea foc la o parte din clădire — flăcările au cuprins etaje întregi — şi ameninţînd să ia cu asalt clădirea în intregime. Atacul a fost respins abia dupa cîteva ore, de către forţele armate şi miile de studenţi care înconjurau clădirea Televiziuni, împiedicînd, virtualmente, organizarea unui atac de proporţii.

In cursul zilei de sîmbătă, am aflat cu mare uimire că în fruntea operaţiunii militare din Bucureşti, alături de generalul Guşe, se afla generalul Vlad Iulian, comandantul Securităţii, pe care-l cunoscusem în primăvară, cînd am fost arestat şi reţinut în sinistra clădire a Securităţii, de pe Calea Rahovei. Ni s-a spus că generalul Vlad trecuse de partea Revoluţiei încă de vineri noaptea şi că îşi luase angajamentul să coopereze sincer cu conducerea armatei. Il cunoscusem destul de bine pe generalul Vlad pentru ca să-mi dau seama că era cel puţin cu un cap deasupra celorlalţi generali de securitate, ca inteligenţă, cultură şi viclenie, şi îmi era teamă că, dispunînd de asemenea calităţi, putea înşela încrederea celorlalţi generali.

— *In consecinţă, cum aţi procedat?*

— Am cerut insistent, duminică seara, o şedinţă a Consiliului de Război, în care să am o confruntare cu generalul Vlad. Din fericire, această sedinţă a avut loc, deşi a fost o puternică rezistenţă împotriva convocării ei. La şedinţă, după ce generalii Vlad şi Guşe au făçut un raport asupra situaţiei militare, am cerut generalului Vlad să răspundă la două întrebări ale mele.

Prima întrebare a fost: De ce în declaraţia pe care aţi făcut-o la posturile de radio aţi omis ceea ce noi am considerat

esenţial, şi anume să daţi un ordin expres tuturor operativilor de sub comanda dv. să înceteze focul şi să predea armele? De ce n-aţi dat acest ordin?

Generalul Vlad, cu şiretenia lui bine-cunoscută, a încercat sistematic să se eschiveze de la un răspuns direct, susţinînd ca declaraţia lui era categorică în ce priveşte trecerea sa de partea Revoluţiei şi că nimeni, pînă atunci, nu se îndoise de sinceritatea lui. I-am cerut, în cîteva rînduri, să răspundă la întrebarea mea şi, întrucît s-a eschivat pînă la sfîrşit, i-am declarat că nu trebuie să se mire de îndoiala mea în sinceritatea lui, deoarece ne cunoşteam mai dinainte şi ştiam că este un mare maestru în arta înşelăciunii.

— *Şi a doua întrebare?*

— A doua întrebare avea un caracter mai general. I-am spus: Din toate datele pe care le avem pîna acum, reiese o pregătire minuţioasă a teroriştilor operativi ai Securităţii, în ceea ce priveşte obiectivele strategice pe care trebuie să le atace, locurile unde se întîlnesc şi de unde pornesc la acţiune, locurile unde-şi împrospătează muniţia, mijloacele de comunicare atît între ei, cît şi cu centrele de unde primesc instrucţiuni, mijloacele de transport, civile şi militare, pe care le folosesc, inclusiv tunelurile subterane ale capitalei, prin care intră şi ies tot timpul. Nu se poate ca asemenea acţiuni, locuri şi mijloace complexe să nu fi fost precizate dinainte într-un plan pentru organizarea unor operaţiuni de tip gherilă urbană. De ce, în momentul în care aţi trecut de partea Revoluţiei, nu aţi pus la dispoziţia conducerii armatei acest plan? De ce nu aţi dezvăluit nici unul din locurile de unde acţionează teroriştii şi nici datele necesare pentru a cunoaşte mijloacele lor de comunicare şi transport? De ce nu aţi pomenit niciodată despre tunelurile subterane prin care se deplasează aceşti teroriştii?

Toată lumea din jurul mesei a putut vedea cum generalul Vlad s-a înroşit, a cerut un pahar cu apă pentru a lua nişte

pilule, după care a negat categoric existenţa unui asemenea plan. Strîns cu uşa, a declarat apoi că, dacă există un asemenea plan, atunci acesta nu se afla asupra sa şi nu ştia de el.

— *Ce replică i-aţi dat?*

— Am replicat că este de neconceput ca, într-o organizaţie de tip militar, generalul comandant să nu cunoască planul operativ al trupelor de sub comanda sa. Generalul Vlad a început atunci să spună că unele unităţi erau sub comanda directă a generalului Postelnicu, ministrul de interne, sau a altor generali din ministerul respectiv, şi a cerut să i se acorde încă 24 ore ca să dovedească practic că este cu adevărat de partea Revoluţiei. A promis că va elabora un plan pentru a doua zi, în care va prevedea o serie de acţiuni de natură să aibă ca rezultat capturarea unui mare număr de terorişti din subordinea sa.

Deşi la început generalii prezenţi au fost de acord să i se acorde această şansă, şedinţa Consiliului de Război din seara aceea a avut drept rezultat că ei şi-au pierdut încrederea în sinceritatea generalului Vlad. A doua zi, întrucît acţiunile promise de generalul Vlad nu s-au materializat, conducerea armatei a hotărît arestarea lui. Şi cu aceasta s-a incheiat cel mai primejdios capitol din istoria acţiunilor împotriva teroriştilor.

— *Practic, ce se urmărea prin asemenea tactici de tergiversare?*

— Analizînd mai atent stratagema generalului Vlad, am ajuns la concluzia că ea era menită să-i asigure o ieşire din ambele eventualităţi. Dacă Revoluţia cîştigă bătălia, el putea demonstra că a trecut de partea ei şi deci avea dreptul să se aştepte la o judecată mai puţin aspră a activităţilor sale criminale. Dacă ar fi cîştigat cealaltă parte, atunci el ar fi putut să-i argumenteze lui Ceauşescu faptul că a fost nevoit să recurgă la acest şiretlic pentru a pătrunde „sus", la conducerea

operaţiunilor, şi a putea, de acolo, să zădărnicească acţiunea armatei.

— *După depăşirea acestui moment de cumpănă, ce curs au luat, în continuare, evenimentele?*

— In aceeaşi noapte, am avut o a doua şedinţă. Ţinîndu-se seama de situaţia critică pe plan militar, la care se adăuga pericolul ca trupele de securitate ce atacau garnizoana militară, unde se aflau deţinuti cei doi tirani Ceauşescu, să reuşească să pătrundă înăuntru şi să-i elibereze, s-a hotărît ca, a doua zi, 25 decembrie, să se organizeze procesul celor doi ceauşeşti, iar sentinţa să fie executată imediat. Ne-am dat seama că, dacă trupele de securitate ar fi reuşit să elibereze pe cei doi şi dacă un dement cum era Ceauşescu ar fi preluat comanda acestor trupe, s-ar fi ajuns la o baie de sînge, în care ar fi pierit sute de mii de oameni. Intr-un cuvînt, consideraţiunile militare au prevalat asupra celor politice şi juridice. Cea mai bună dovadă că decizia noastră a fost justă a apărut luni noaptea cînd, după ce s-a anunţat la Radio executarea celor doi tirani şi s-a prezentat la Televiziune înregistrarea video a procesului, a avut loc o cotitură în situaţia militară. Trupele de securitate au început să se predea, acţiunile teroriştilor au scăzut în intensitate, atacurile asupra unor obiective strategice au încetat.

Socot că este important ca cetăţenii patriei noastre să cunoască cu exactitate istoria, filmul evenimentelor care au dus la înfrîngerea bandelor ceauşiste şi la instaurarea noii puteri. Este important ca ei să cunoască cu aceeaşi precizie rolul Frontului Salvării Naţionale şi să poată judeca pe oamenii din fruntea sa în cunoştinţă de cauză.

— *Aveţi perfectă dreptate. Aşadar, ce ne puteţi spune despre oamenii care au participat la evenimentele descrise de dvs.?*

— Aş vrea să încep prin a spune că mă simt privilegiat de a fi avut ocazia să lucrez, cum se spune, sub ploaia gloanţelor, cu oameni de calibrul lui Ion Iliescu şi Petre Roman. Experienţa mea mai veche în mişcarea ilegală din timpul războiului m-a învăţat că, în asemenea condiţii, legăturile omeneşti care se creează sînt indestructibile. In ce-l priveşte pe Mazilu, l-am cunoscut în ambele ipostaze, atît pe vremea cînd era profesor în şcolile Securităţii şi cînd ne ciocneam la puţinele discuţii ştiinţifice care aveau loc pe vremea aceea, cît şi apoi, cînd a dovedit un mare curaj şi o mare forţă morală, în opoziţia lui împotriva dictaturii lui Ceauşescu.

Dintre cei care fac parte dintr-o generaţie mai tînără, am avut bucuria să lucrez , în acele zile şi nopti grele, cu oameni ca Gelu Voican, Cazimir Ionescu, admirabilul actor şi om Ion Caramitru, precum şi regizorul Sergiu Nicolaescu, care şi-a asumat, cu un curaj unic, misiunile cele mai primejdioase în zilele Revoluţiei. Dintre militari, am o mare admiraţie pentru generalul Victor Stănculescu, care mi s-a părut cel mai eficient, şi, mai presus de toţi, pentru generalul Nicolae Militaru, un om care întruneşte o mare înţelepciune şi o mare fermitate, după ce s-a convins că trebuie să facă un anumit lucru. Am avut un mare noroc că, în aceste zile grele, în fruntea armatei se afla generalul Militaru.

Adevărul, 16 ianuarie 1990

DE CE CONSIDER GREŞITĂ SCOATEREA ÎN AFARA LEGII A FOSTULUI PARTID

— *Să trecem, acum, cu voia dumneavoastră, la un alt subiect, nu mai puţin important. Ce părere aveţi despre decizia cu privire la scoaterea în afara legii a Partidului Comunist Român?*

— Eu am declarat de la început, în articolele mele şi în interviurile de la televiziune, precum şi în declaraţiile făcute presei străine, ca în România partidul comunist este terminat, că el s-a exclus singur din viaţa politică a ţării. Am încercat de două ori (în declaraţia publică pe care am făcut-o după extraordinara demonstraţie a muncitorilor din Braşov, cît şi în apelul celor saşe, pe care l-am iniţiat) să determin în partid o opoziţie împotriva politicii criminale a lui Ceauşescu. Trebuie să spun că nici una din aceste acţiuni n-a avut efectul scontat în partid şi de aceea partidul comunist a rămas în conştiinţa publică identificat cu Ceauşescu.

Ca atare, pot să înţeleg foarte bine ura tineretului şi a întregii populaţii împotriva acestui partid.

In plus, încă de acum doi ani, am prezentat la o conferinţă ştiinţifică din străinătate un studiu în care, din considerente general istorice şi sociale, am ajuns la concluzia că partidul comunist a devenit o organizaţie politică anacronică, depăşită, care nu mai corespunde cerinţelor societăţii moderne. Dar aceasta este cu totul altceva decît interzicerea sa printr-un decret. Este aici o chestiune de principiu şi o problemă de ordin uman, pentru a nu mai menţiona implicaţiile internaţionale ale unei asemenea măsuri. Interzicerea partidului este greşită principial, pentru că este o măsură antidemocratică. Numai

regimurile cele mai reacţionare şi cele fasciste au ilegalizat partidul comunist. Nu există în întreaga lume o ţară cu regim democratic care să ilegalizeze partidul comunist. România ar fi prima care ar face acest lucru.

Ilegalizarea partidului este greşită şi pe plan uman, deoarece este vorba de aproape patru milioane de oameni care au fost membri de partid şi între care mulţi sînt oameni cinstiţi. Cunosc din experienţă personală riscurile serioase pe care le implică adoptarea unei atitudini de protest sau de critică împotriva lui Ceauşescu. De aceea nu pot să cer milioanelor de membri de partid să fi dat dovadă de un asemenea curaj şi spirit de sacrificiu.

— *Aţi vorbit şi de implicaţii internaţionale* . . .

— La toate acestea se adaugă implicaţiile internaţionale. Nu putem să nu ţinem seama că în toate ţările vecine există partide comuniste. Prin această măsură noi jignim şi cauzăm greutăţi acestor partide. Nu se poate să nu ţinem seamă că profundele schimbări care au avut loc în ultimii ani în ţările din Estul Europei au avut la originea lor venirea în conducerea Partidului Comunist al Uniunii Sovietice a unui grup reformist, în frunte cu Mihail Gorbaciov.

De aceea, la referendumul din 28 ianuarie eu voi vota împotriva ilegalizării partidului comunist.

— *Vă mulţumim, domnule profesor Brucan, pentru declaraţiile dumneavoastră, care, cu siguranţă, vor fi primite cu interesul cuvenit de cititorii noştri.*

Adevărul, 16 ianuarie 1990

SEPARAREA ACTIVITĂŢII POLITICE DE PUTEREA DE STAT VA AVEA LOC IN VIITORUL APROPIAT

Interviu acordat ziarului „România liberă" de domnul SILVIU BRUCAN, membru în Consiliul Frontului Salvării Naţionale

— *Se discută mult în legătură cu faptul dacă guvernarea Frontului are sau nu un caracter provizoriu.*

— Nu cunosc vreo declaraţie autorizată în acest sens. Impresia că avem un mandat limitat şi că sîntem doar o putere provizorie a fost acreditată de adversarii noştri cu scopul de a ne bara drumul spre participarea la alegeri şi a-şi deschide astfel drumul spre o victorie electorala a lor. Dimpotrivă, eu am declarat din primul moment că Frontul va participa la alegeri. Iată dovada: In declaraţia pe care am făcut-o ziarului *Financial Times* din 29 decembrie 1989, am precizat că „Frontul Salvării Naţionale va participa la alegeri ca o forţă politică. Nu trebuie să fim un partid. Vom prezenta candidaţi." In ziarul *Le Monde* din 30 decembrie 1989 am declarat, la întrebarea: Va participa Frontul la alegeri? „Da, vom prezenta candidaţi peste tot. Frontul va participa la vot, dar vom preda puterea guvernului ieşit din majoritate parlamentară."

— *In legătură cu decizia Frontului de a participa la alegeri se aud reproşuri din partea unor partide, în sensul că Frontul se va plasa la alegerile din 20 mai 1990 atît în postura de „jucător" cît şi de „arbitru"...*

— Consider acuzaţia ca fiind justă. In declaraţia Frontului din 22 decembrie, era afirmat principiul separării puterilor

un stat pe care noi nu l-am pus încă în aplicare. Eu consider acest principiu ca *fundamental* într-o democraţie. De la Montesquieu citire, autorul clasic al acestui principiu, ştim că orice putere are tendinţa inerentă de abuz şi, cum spunea el, pentru a preveni abuzul, trebuie creată o putere care frînează puterea. Dar principiul separării puterilor în stat va putea fi pus în aplicare abia dupa alegeri, cînd va lua naştere o putere legislativă, în persoana parlamentului, diferită şi independentă de puterea executivă (guvernul şi preşedintele) şi de puterea judecătorească. Deocamdată, vom căuta să delimităm organul de stat cu putere legislativă, în care ar putea participa, sub o formă sau alta, celelealte partide politice şi care ar urma să funcţioneze pînă la alegerile din 20 mai. In ce priveşte Frontul Salvarii Naţionale, din moment ce a devenit organism politic angajat în bătălia electorală, este necesar să capete un statut propriu, diferit şi independent de organul de stat cu putere legislativă, menţionat mai sus. Intr-un cuvînt, trebuie să găsim o soluţie general acceptabilă, prin care arbitrul să nu fie şi jucător. Cred şi sper că, prin cooperarea constructivă cu celelalte partide, vom rezolva această problemă cu bine.

— *In cît timp credeţi că Frontul va pune în aplicare unul din primele sale decrete privind separarea activităţii politice de puterea de stat?*

— Ne propunem să facem acest lucru în viitorul apropiat.

— *Ne aflăm după „duminica fierbinte" din Piaţa Victoriei. Ce părere aveţi despre aceste demonstraţii?*

— După părerea mea, era mult mai bine dacă erau evitate amîndouă. Au creat momente de tensiune pentru noi, ca şi pentru cei ce ne contestă. Seara, de exemplu, cînd urmau să iasă din clădire, fruntaşii celor trei partide şi-au dat seama că în faţă sînt numai oameni care sprijină Frontul, înfierbîntaţi. Au plecat pe undeva prin spate. Au cerut şi escortă, şi maşini,

ca să nu li se întîmple ceva. De aceea, cred că era mai bine să fie evitată toată această situaţie.

— Credeţi că e bine ca un miting organizat de un partid să fie însoţit imediat şi în acelaşi loc, de un contra-miting pentru care să se facă apeluri dramatice la televiziune? Oare nu se contribuie, în acest fel, la ascuţirea spiritului de confruntare?

— Cred că nu e bine. Era foarte bine dacă nu aveau loc demonstraţiile.

— Dar chiar în condiţiile în care a fost, totuşi, un miting...

— Noi ne-am înţeles într-un anumit fel (cu cele trei partide care au organizat mitingul de duminică — n.r.), în sensul ca ei să facă mitingul în Piaţa Universităţii; noi am spus celor ce voiau să vină, să-l facă în Banu Manta. Dacă s-ar fi respectat înţelegerea, nu s-ar fi ajuns la situaţia asta. Dar ei de la început au avut intenţia de a veni în Piaţa Victoriei. Toate afişele pe care le-au lipit pe străzi spuneau: „Veniţi în Piaţa Rosetti, ca să mergem în Piaţa Victoriei". Asta nu mi se pare corect.

— S-a creat o situaţie foarte tensionată. Mai lipsea o scînteie...

— Mi-a fost foarte frică să nu se întîmple o nenorocire. Deja patru oameni au fost răniţi cu şişuri. Mi-era foarte frică să nu se producă o confruntare din care să avem iarăşi victime.

Ar fi trebuit ca şi televiziunea să fie mai reţinută cu chemările alarmante transmise din studio.

— Televiziunea a fost mult prea agitată. Nişte apeluri mult prea agitate, care nu concordă cu rolul ei.

— Ce părere aveţi despre convorbirile de duminică, dintre conducerea Frontului şi reprezentanţii celor trei partide? In ciuda discuţiilor aprinse, a unor replici cîteodată mai puţin politicoase, pot fi apreciate aceste convorbiri ca fiind un pas pozitiv pe calea dialogului?

— Eu cred că, pînă la urmă, şi noi şi ei ne-am convins de necesitatea unui dialog civilizat. Sper ca aceasta să fie concluzia comună care se degajă. Noi am învăţat din treaba aceasta şi că nu trebuie să ne întîlnim numai cu aceste partide. Vor fi şi întîlniri cu toate partidele.

— Cînd va fi prima din aceste întîlniri, cu toate partidele înregistrate oficial pînă acum?

— Joi.

— Justifică situaţia politică de luni organizarea unui nou miting de amploare — în orele de producţie şi, bănuiesc, fără obţinerea în prealabil a autorizaţiei legale necesare?

— Nu justifică, dar trebuie să se înţeleagă că, din ce am văzut la televiziune şi am auzit la radio, oamenii din întreaga ţară au avut impresia că partidele istorice au pus la cale o lovitura de forţă, un puci, pentru a răsturna Frontul şi de aceea s-au grăbit să vină aici. Un grup mare de mineri din Maramureş a venit cu trenul la Bucureşti, în haine de lucru, cu cască de metal pe cap. De autorizaţie nici nu era vorba.

— Ce părere aveţi despre situaţia creată luni în faţa sediilor partidelor tărănesc şi liberal? Prezenţa în conducerea acestor partide a unor persoane care au trăit mai mult timp în străinătate — şi ca urmare a oprimării grele la care au fost supuşi în trecut, pentru convingerile lor politice — încalcă în vreun fel legile ţării?

— Situaţia creată luni în faţa sediilor acestor partide este profund regretabilă. Liderii acestor partide au simţit ceea ce noi am simţit toată săptămîna, în fiecare seară fiind obiectul unor manifestaţii zgomotoase, în faţa sediului nostru. Sper că acum s-au convins că organizarea acestor manifestaţii este o sabie cu două tăişuri şi se vor aseza la masa discuţiilor civilizate, fără presiunea străzii. In ce-i priveşte pe românii care au trăit în străinătate, noi salutăm întoarcerea lor în ţară şi

sperăm că vor pune umărul la democratizarea ţării şi la refacerea economiei ei.

— *La întîlnirea de joi vor participa şi reprezentanţii celor trei partide cu care s-a discutat duminică?*

— Cînd ne-am despărţit, duminică seara, au promis că vin, propunînd ca fiecare partid să fie reprezentat de trei delegaţi, ceea ce s-a acceptat. Oricum, s-au înregistrat pînă acum peste 15 partide; vom discuta şi lua decizii cu cei care vor fi prezenţi. Un lucru l-am învăţat din experienţa întîlnirii cu cele trei partide, în care angajamentele n-au fost respectate, şi anume de acum inainte ne întîlnim cu toate partidele.

România liberă, 31 ianuarie 1990

LUMEA TREBUIE REGÎNDITĂ

Dintre toate viciile „socialismului real" care a dominat ideologia şi politica ţărilor din Est în perioada postbelică cel mai grav este stagnarea teoretică, lincezirea gîndirii.

Peste jumătate de secol de interdicţie a gîndirii şi de păstrare a teoriei sociale în congelatorul stalinist se răzbună astăzi cu furie. Nu ştim pe ce lume trăim, în ce direcţie se îndreaptă lumea, nu avem un model al lumii anului 2000 — temă care a provocat atîtea dezbateri şi confruntări de idei în Occident. Dintre toate libertăţile şi drepturile omului, socot libertatea de gîndire cea mai importantă, aceea care constituie delimitarea crucială a omului faţă de alte vieţuitoare pe pămînt.

Să ne amintim că represiunea intelectuală pe care a întreprins-o Inchiziţia în Italia şi Spania, acolo unde apăruse Renaşterea cu marile ei descoperiri în ştiinţă, a făcut ca centrul gîndirii şi cercetării ştiinţifice să se mute în nordul Europei şi în Anglia. Oare nu constatăm astăzi că represiunea intelectuală din Est a cauzat o mutaţie similară a gîndirii şi cercetării ştiinţifice în Vest?

In societatea modernă, teoria socială joacă rolul unui ghid pentru acţiunea practică, în fapt pentru actul politic. Iar în secolul comunicaţiilor globale şi al informaţiei universal instantanee, momentul politic internaţional se schimbă cu o viteză atît de mare încît deseori o decizie politică adoptată azi poate apărea depăşită mîine, dacă ea nu a fost gîndită în perspectiva viitorului previzibil. Iată, declaraţia primului ministru est-german Hans Modrow în favoarea unificării germane, cu condiţia transformării Germaniei mari într-o ţară

neutră — ce efect formidabil a produs în politica mondială! Peste noapte, întreaga strategie a NATO a fost pusă sub semnul întrebării şi însăşi soarta pactului nord-atlantic va fi pusă în joc, ca să nu mai vorbim de impactul extraordinar al unei asemenea schimbări asupra strategiei sovietice şi Tratatului de la Varşovia.

Fără teorie, orbecăim în întuneric. Este de ajuns să citäm faptul că, la Congresul XXVII al P.C.U.S. din 1986, s-a adoptat o rezoluţie care suna astfel: In Uniunea Sovietică, problema naţională a fost rezolvată cu succes — pentru ca foarte curînd să izbucnească conflictele etnice din Armenia, Azerbaidjan şi Georgia, din Lituania, Letonia şi Estonia. Tot ceea ce a urmat nu a făcut decît să ilustreze lipsa unei teorii valabile în problema naţională.

Ceea ce se întîmplă în economia ungară, iugoslavă şi poloneză relevă în mod clar lipsa unei teorii economice care să permită tranziţia de la planificarea centrală de comandă la economia de piaţă, fără a da curs efectelor anarhice ale forţelor pieţii, materializate prin inflaţie, şomaj şi recesiune. Economia ţărilor vest-europene beneficiază de o conjunctură favorabilă în momentul de faţă, dar şomajul rămîne ridicat şi guvernele se alertează imediat, la cea mai mică creştere a inflaţiei. Ele intervin în economie, fără să se sinchisească de principiile liberalismului şi ale liberei iniţiative şi, în acest scop, păstrează un puternic sector de stat sub controlul lor. Chiar şi în S.U.A., instituţia numită Federal Reserve Bank intervine prin creşterea ratei dobînzii bancare, ori de cîte ori economia „se încinge" şi inflaţia ameninţă să scape de sub control. Numai pe noi, cei din Est, ne sfătuiesc să adoptăm repede şi total economia de piaţă.

In sfîrşit, teoria dicotomică a lui Stalin că lumea este împărţită în două lagăre (capitalist şi socialist) şi că piaţa mondială este şi ea împărţită potrivit aceloraşi criterii ideologice, deşi a reprezentat probabil cea mai crasă aberaţie din

istoria ştiinţelor sociale, a dăinuit decenii în placida literatură comunistă. In lucrările mele, am susţinut de mult că:

1. transformările radicale din interiorul ţărilor socialiste nu au afectat *structura* sistemului internaţional şi nici principiile lui de funcţionare rezultînd nu din ideologie, ci din discrepanţele dintre state în materie de putere, bogăţie şi dezvoltare;
2. piaţa mondială nu s-a destrămat şi nu se va destrăma niciodată potrivit unor criterii ideologice, pentru bunul şi simplul motiv că ea funcţionează pe baza unor legităţi economice obiective de care trebuie să ţină seama atît ţările capitaliste, cît şi cele socialiste, aşa cum au descoperit, cu amărăciune şi iritare, liderii din Est, cînd economia lor a fost zguduită de fluctuaţiile de pe piaţa mondială. Pe scurt, economia mondială este un sistem ierarhic în care capitalismul occidental deţine o poziţie de comandă, care-i permite să stabilească regulile jocului pe piaţa mondială.

Aberaţia stalinistă ne-a împiedicat să realizăm că în prezent avem de-a face cu un sistem mondial, cu caracter global, în care informaţia este instantanee, comunicaţiile universale, transporturile supersonice, iar armele sînt planetare, atît ca putere de bătaie, cît şi ca putere de distrugere. Revoluţia ştiinţifico-tehnică a schimbat virtual întregul mediu internaţional şi, în acest context nou, problemele cu caracter global (ameninţarea războiului nuclear şi supravieţuirea omenirii, subdezvoltarea a două treimi din omenire, poluarea şi distrugerea mediului înconjurător, explozia demografică etc.) depăşesc, ca importanţă, toate diviziunile şi contradicţiile existente în lume, inclusiv conflictele de clasă şi ideologiile cărora le dă naştere. In general, rolul ideologiei în politica internaţională diferă de cel din sînul societăţii (vezi pactul Molotov-Ribentropp, ca şi cealaltă faţă, acordul Reagan-Gorbaciov).

Globalismul deschide o nouă perpectivă de gîndire a lumii de azi şi de mîine. Aceasta nu înseamnă că statul naţional a

încetat să fie actor pe scena internaţională. Nu au dispărut contradicţiile dintre superputeri, dintre ţările dezvoltate şi cele subdezvoltate şi nici antagonismele ideologice şi religioase care se manifestă în lumea de azi.

Sarcina, acum, este de a identifica toate forţele care operează în politica mondială, de a estima ponderea relativă a fiecăreia dintre ele, a studia modul în care ele acţionează într-o lume interdependentă, precum şi direcţia în care mişcă lucrurile înspre viitor.

România liberă, 8 februarie 1990

O SCRISOARE A DOMNULUI SILVIU BRUCAN

Domnule Director,

Cînd aţi anunţat, în ziarul dvs. din 8.02.1990, că veţi publica în numărul următor o cerere de inculpare a mea pentru nişte crime abominabile, m-aţi făcut curios. Cînd am citit însă textul redactat în stil „comercial" american (probabil că autorul lucrează în branşa reclamei şi ţine să bată piaţa), mi-am dat seama că este vorba mai curînd de o glumă menită să descreţească frunţile într-o campanie electorală care a pornit-o aprig de tot.

Cine este acest procuror de Nürenberg care mă acuză de crimă împotriva umanităţii? Un român, Ion Varlam, cu nume franţuzit Jean, care trăieşte actualmente la Paris (rue Julien Lacroix) şi căruia, deşi mare „patriote naţionale" dornic „să contribuie la opera de salubritate publică, care (vasăzică) este condiţia prealabilă a întoarcerii la democraţie", nu-i vine nici acum să se despartă de bagheta şi brînzeturile franţuzeşti şi de „sfertul" de Beaujolais, pentru a ateriza pe malurile Dîmboviţei şi a vedea dacă se mai „bagă" ceva la Alimentara.

De la început, Monsieur Jean loveşte în bară afirmînd că între 1945 şi 1955 am fost „director al ≪Scînteii≫ şi al Radiodifuziunii române". Cei care trăiesc pe meleagurile noastre ştiu că „Scînteia" n-a avut niciodată director, ci doar redactor-şef (iar eu am fost doar redactor-şef adjunct) şi destul de mulţi ştiu că eu n-am avut de-a face cu radiodifuziunea decît între 1962 şi 1965, cînd am fost vicepreşedinte pentru televiziune.

Că omul nostru ajuns pe malurile Senei s-a prins în vîrtejul vieţii pariziene şi s-a rupt de realităţile româneşti este oarecum explicabil. Dar cînd te adresezi procurorului general al României se cere, ca o regulă elementară, să verifici măcar principalul capăt de acuzare.

In ce priveşte acuzaţiile de crimă împotriva umanităţii, etnocid (care nici nu există în codul penal român) şi înaltă trădare (de care m-a acuzat şi Ceauşescu), să te sperii şi nu altceva, noroc că s-a abolit pedeapsa cu moartea! Dovezi — ioc, că ce e nevoie. Dacă stai la Paris, poţi să te lansezi în orice acuzaţie, care mai de care mai trăsnită, că nu te ajunge pînă acolo un proces de calomnie.

Aşa, ca om de meserie, dragă colega, să-ţi spun drept, eu n-aş fi publicat aşa ceva, chiar dacă ar fi fost vorba de un adversar politic ce mă scoate din sărite.

Cu deosebită stimă,

Silviu Brucan

Dreptatea, 14 februarie 1990

EUROPA DE EST ŞI GEOPOLITICA

Intre tabuurile gîndirii din Est se află şi noţiunea de geopolitică. Ea era caracterizată dispreţuitor ca o concepţie burgheză, deşi în politica de mare putere inaugurată de Stalin considerentele geopolitice se aflau pe primul plan şi deseori veneau în conflict cu cele ideologice (vezi pactul Ribentropp-Molotov şi acordul de la Ialta).

Geopolitica a fost şi rămîne inexorabil legată de existenţa marilor puteri şi de lupta dintre acestea pentru hegemonie sau dominaţie mondială. Experienţa politică arată că marile puteri socialiste au manifestat preocupări strategice cu nimic mai puţin intense decît cele capitaliste.

Imediat după razboi, teoreticienii puterii foloseau un model bipolar al lumii dominate de S.U.A. şi U.R.S.S., iar în anii 1970 ei au adăugat China ca putere mondială, iar mai recent Japonia şi Europa occidentală, ca noi centre de putere. Schema pentagonală ilustrează profundele transformări şi mutaţii care s-au produs în relaţiile dintre marile puteri, determinate de creşterea ponderii factorilor economico-tehnologici în dinamica mondială a puterii. Intr-o lucrare ce a provocat mari dezbateri, „Creşterea şi căderea marilor puteri", profesorul american Paul Kennedy documentează istoriceşte ideea că „tăria relativă a marilor puteri se schimbă în special din cauza ratei inegale a creşterii şi a avansurilor tehnologice şi organizatorice, care aduce unei societăţi avantaje mai mari decît alteia." Kennedy demonstrează că accentul pe mari cheltuieli militare, în dauna investiţiilor economico-tehnice, duce în ultimă instanţă la slăbirea poziţiei americane. Dacă în anii 1960

S.U.A. şi U.R.S.S. dominau politica mondială, datorită forţei lor nucleare considerabile, în anii 1980 superputerile cunosc un declin, datorită faptului că Comunitatea Economica Europeană a crescut mai repede şi a devenit cel mai mare exportator din lume; creşterea Japoniei a fost atît de fenomenală, încît, cu numai 100 milioane locuitori, aceasta a depăşit pe U.R.S.S., cu cele 270 milioane de locuitori ai săi, la produsul naţional total. In ce priveşte China, dacă miliardul ei de locuitori ar deveni o forţă de producţie modernă, constelaţia mondială a puterii s-ar schimba radical.

De fapt, noua rundă în competiţia marilor puteri pentru poziţii dominante se concentrează asupra tehnologiei de vîrf. Computerele şi microprocesoarele împing societatea spre un nou stadiu de eficienţă şi bogăţie, în timp ce noile comunicaţii globale de pe acum atribuie ţărilor care le posedă putere economică şi chiar politică. Din 1972 pînă în 1985, creşterea anuală medie a producţiei tehnicii de vîrf a fost de 5% în Europa occidentală, 7,6% în S.U.A. şi 14% în Japonia. Ţările CAER nici nu contează în această competiţie şi nici nu figurează în statisticile internaţionale respective, cu excepţia realizărilor sovietice în tehnica spaţiului cosmic.

In genere, politica mondială actuală cere o revizuire a strategiei, deoarece în era nucleară utilizarea forţei a încetat să fie un factor decisiv în schimbarea relaţiilor de putere. Geopolitica globală este tot mai mult remodelată de atuuri economice şi tehnologice, şi nu de mijloacele militare tradiţionale. Pierzînd teren în competiţia economico-tehnologică cu Japonia şi Europa Occidentală, Statele Unite se cramponează de atuul ei militar şi, în mod special, de cultivarea în Japonia şi Europa Occidentală a dependenţei acestora de umbrela nucleară americană, pentru a-şi menţine în lumea capitalistă rolul de hegemon, care nu ar mai fi justificat dacă s-ar lua în considerare numai factorii economici, tehnologici şi financiari! Este semnificativă, în această privinţă, revenirea recentă, la Washington, asupra necesităţii de a continua aşanumitul program de „război al stelelor", deşi întregul curs în

viaţa internaţională se îndreaptă spre reducerea armamentelor şi a trupelor, spre dezarmare.

In ce priveşte Moscova, principala lecţie a şapte decenii de experienţă socialistă este aceea că progresele pe plan politico-militar, apărute ca urmare a unor condiţii favorabile în conflictele sociale, nu pot fi menţinute multă vreme dacă nu se construieşte o economie competitivă pentru a le susţine. Eşecul în realizarea unei astfel de economii permite forţelor dinamice ale capitalismului occidental să ia iniţiativa şi să împingă înapoi poziţiile aşa-zisului „socialism real", aşa cum se întîmplă în momentul de faţă. Iată contextul mondial în care ar putea fi examinate în mod serios transformările actuale din Europa de Est.

Celebrul teoretician lingvist american Noam Chomski, tot atît de percutant în analiza politică, declara recent în *The Nation* că, în timp ce „miracolele economice" ale Japoniei şi ale celor „patru tigri" (Coreea de Sud, Taiwan, Singapore şi Hong Kong) marchează o depărtare de la principii capitaliste pure prin „economii coordonate de stat şi conglomerate industrial-financiare", Occidentul recomandă ţărilor est-europene să adopte cît mai repede o economie de piaţă şi condiţionează ajutorul de o asemenea politică. Chomski scrie: „Lumea a treia trebuie să-şi îndeplinească funcţia ca piaţă, sursă de materii prime şi muncă ieftină" şi adaugă: „Se fac mari eforturi de a dirija Europa de Est în aceeaşi direcţie".

Această strategie merită cea mai serioasă analiză. Să vedem, mai întîi, ce efecte are acceptarea recomandaţiilor venite din Occident. Inflaţia din Ungaria este de 15%, în Polonia a scăpat de sub control, atingînd 740%, iar în Iugoslavia a bătut recordul: 1 765%! In ce priveşte dobînda la datoria externă, ea se ridică anual, în Ungaria, la 1,5 miliarde $, în Polonia la 3,2 miliarde $ (din care poate plăti anul acesta doar 750 milioane), iar în Iugoslavia la 1,98 miliarde $. Aceasta înseamnă

că Polonia este nevoită să sacrifice în acest scop 36% din valoarea totală a exporturilor în devize, iar Iugoslavia — 45%.

De fapt, aşa cum arătam într-un interviu acordat *Europei libere* în septembrie 1988, se conturează o nouă diviziune internaţională a muncii: ţările industrializate din Nord trec la o societate computerizată şi informatizată, în timp ce industriile cu mare consum de materie primă şi energie şi multe braţe de muncă sînt treptat mutate sau construite în ţările subdezvoltate din Sud. Sub conducerea scelerată a lui Ceauşescu, România întorcea spatele revoluţiei computerelor şi informaticii (nici măcar planurile pentru anii 2000 şi 2010 nu prevedeau investiţii în această direcţie) şi construia în schimb uzine cu mare consum de energie şi materii prime şi numeroase braţe de muncă. Treptat, economia României era mutată din Europa în lumea a treia.

De aceea, revenirea politică a României în Europa trebuie să fie însoţită de o modernizare economică menită a-i întări statutul european şi nu de una care s-o situeze în lumea subdezvoltată a anului 2000.

Adevărul, 14 februarie 1990

DEZINTEGRAREA PARTIDULUI COMUNIST IN EUROPA DE EST

Dezintegrarea partidului comunist şi consecinţa ei imediată — pluralismul politic — domină viaţa publică în Europa de est.

Presa româna şi internaţională discută pe larg această temă sub diferite aspecte: regim totalitar, represiune, corupţie, genocid, nepotism etc. Aici îmi propun să analizez baza socială a fenomenului într-o perspectivă istorică.

Dezintegrarea partidului comunist şi pluralismul n-au apărut din senin. Ele sînt rezultatul procesului de diferenţiere socială care are loc în ţările răsăritene. Teza comunistă tradiţională era că industrializarea va determina în epoca postrevoluţionară formarea unui proletariat în continuă creştere pînă la a deveni majoritatea populaţiei ţării şi a omogeniza astfel societatea. Se presupune că această clasă va fi suficient de integrată pentru a dobîndi o conştiinţă ideologică comună şi interese materiale şi culturale comune.

In ceea ce priveşte partidul comunist, el a fost conceput ca avangardă a clasei muncitoare şi, desigur, ca partid al viitorului, se prevedea că va conduce o clasă care va întruchipa forţele productive cele mai avansate ale timpului.

Revoluţia tehnico-ştiinţifică a invalidat, una după alta, toate aceste presupuneri. In locul omogenizării, asistăm la un proces de **diferenţiere socială** care se lărgeşte prin actualele reforme. Grupurile socio-profesionale cuprind muncitori manuali calificaţi şi necalificaţi, ingineri şi specialişti, funcţionari şi personal din administraţia de stat, intelectuali cu activităţi de creaţie, angajaţi în servicii, meseriaşi particulari, membri ai

cooperativelor, antreprenori etc. Pe scurt, revoluţia tehnică a distrus în mod virtual noţiunea de clasă muncitoare ca o largă şi compactă unitate sociologică.

Deci se punea problema dacă partidul comunist este capabil să-şi modifice concepţia şi organizarea pentru a integra interesele şi opiniile diferite ale acestor grupuri sociale, mai ales ale intelectualilor. Aceasta problemă a fost discutată deschis la un seminar organizat în luna mai anul trecut, în oraşul Novosibirsk, avînd ca temă: „Perestroika? Cine este pentru şi cine este contra?". Examinînd rezultatele unei anchete întreprinse timp de şase ani de sociologul sovietic Tatiana Zaslavskaia, seminarul a ajuns la următoarele concluzii: muncitorii necalificaţi sprijină democratizarea, dar nu schimbările economice; intelectualii şi conducătorii politici sînt în favoarea ambelor; funcţionarii şi aparatul administrativ se opun reformei radicale; directorii de întreprinderi sprijină schimbările economice, dar nu pe cele politice. Deci unde şi cum urmează aceste grupări sociale să-şi exprime vederile?

Intr-o societate diferenţiată din punct de vedere social, **pluralismul politic constituie o necesitate absolută**, dacă este să se evite confruntări sociale violente şi să se asigure realizarea unei linii ascendente a activităţilor economice. In ultimul timp, Gorbaciov a menţionat adesea „pluralismul socialist". Dar ce înseamnă exact acesta?

Există numai două tipuri posibile: un sistem multipartid sau un pluralism în interiorul unui sistem monopartid. Dar pluralismul de partid înseamnă renunţarea la concepţia monolită, cu alte cuvinte acceptarea şi legalizarea grupurilor şi fracţiunilor în interiorul partidului, singura cale pentru a-l face democratic şi reprezentativ. De fapt, fracţiunile au existat întotdeauna într-o societate diferenţiată social cu un sistem politic monopartid. Chiar şi după cel de-al X-lea Congres al partidului bolşevic din 1921, care, la propunerea lui Lenin, a adoptat rezoluţia interzicerii lor, fracţiunile au continuat

să existe, iar platforme de stînga şi de dreapta se confruntau în interiorul partidului, în public şi la congrese. De fapt, o fracţiune — fie cea a lui Stalin, a lui Hruşciov, a lui Brejnev şi, acum, a lui Gorbaciov — a condus, în mod invariabil, partidul, prin eliminarea celeilalte. Tocmai monolitismul — negarea dreptului diferitelor grupări sociale de a fi reprezentate — a făcut ca partidul comunist să fie represiv, atît în interior, cît şi în exterior.

Este evident că, dacă părţile componente ale societăţii nu-şi apără sau nu pot să-şi apere interesele şi să-şi exprime punctele de vedere în cadrul singurului partid care există, apariţia unor partide politice alternative este nu numai inevitabilă, dar perfect legitimă. Tocmai aceasta se întîmplă în prezent în intreaga Europa de răsărit.

In plus, principalul efect social al revoluţiei tehnologice i-a propulsat pe intelectuali în fruntea societăţii. Iar această pătură socială nu se poate acomoda cu o maşinărie politică intolerantă şi represivă, care interzice oamenilor să gîndească cu capul propriu.

In toate ţările în care se introduc noile tehnologii revoluţionare, muncitorii manuali scad atît ca număr, cît şi ca statut social, generînd în sînul lor o puternică tendinţă de a obţine calificări mai înalte.

Abia acum ne dăm seama că adevărata cauză a „stagnării" lui Brejnev a fost refuzul lui încăpăţînat de a sacrifica preeminenţa muncitorului industrial pe altarul revoluţiei tehnologice. Aceeaşi motivaţie socială a determinat pe agramatul Ceauşescu să închidă Institutul de Matematică şi să întoarcă spatele revoluţiei calculatoarelor şi informaticii, să reducă sistematic numărul studenţilor şi să închidă efectiv canalele prin care puteau să pătrundă în ţară cărţi şi reviste tehnice şi ştiinţifice.

In epoca societăţii computerizate şi informatizate, muncitorul manual nu mai reprezintă întruchiparea celui mai avansat proces productiv.

Şi atunci se ridică o întrebare legitimă: cum poate partidul comunist să joace rolul conducător în societate, cînd pe plan social el reprezintă o clasă în declin, iar pe plan economic o clasă care foloseşte mijloace de producţie depăşite?

Iată cauza fundamentală care condamnă partidele comuniste la dispariţie istorică. Chiar şi în Uniunea Sovietică, partidul comunist apare incapabil de a juca rolul de avangardă cerut de revoluţia lui Gorbaciov. Brigada lui de şoc în transformarea radicală a societăţii sovietice a fost *nu* partidul comunist, ci *inteligheţia*, în special cea rusă, ceea ce, evident, nu este de ajuns pentru a forma baza socială necesară unei revoluţii de asemenea amploare. Ea reprezintă doar 15 milioane de oameni şi, în pofida enormei ei influenţe, care depăşeşte cu mult valoarea ei numerică, se impune constituirea unei coaliţii sociale mai largi a tuturor forţelor interesate de schimbare. Această necesitate socială şi-a găsit expresia în formarea diferitelor fronturi populare şi, în ultimă instanţă, în recenta rezoluţie a plenarei C.C. al P.C.U.S. în favoarea unui sistem multipartid în Uniunea Sovietică.

Revoluţia din România, prin profunzimea şi violenţa ei, are meritul istoric de a fi evidenţiat mai clar şi mai pregnant decît în orice altă ţară din Est **anacronismul social şi istoric al partidului comunist** ca tip de organizaţie politică în epoca revoluţiei în ştiinţă şi tehnică. Răsturnarea politică din România demonstrează, o dată în plus, că revoluţia ştiinţifico- tehnică contemporană afectează societatea umană mai **esenţial** (pentru că merge la esenţa fenomenelor social-politice şi, în primul rînd, a muncii înseşi) decît toate revoluţiile sociale şi naţionale din istoria modernă. De aceea, efectul revoluţiei noastre se face şi se va face resimţit peste tot.

Adevărul, 21 februarie 1990

STRATEGIA SUBDEZVOLTĂRII

La fineie secolului XX se conturează o nouă diviziune internaţională a muncii. Nordul îşi computerizează şi informatizează societatea, ceea ce duce la un nivel mai înalt de dezvoltare şi bogăţie, în timp ce industriile cu cel mai mare consum de materii prime şi energie şi cu o folosire intensă a braţelor de muncă sînt mutate sau construite de către societăţile multinaţionale în Sudul subdezvoltat.

Unde se plasează România în acest context?

Toate investiţiile dictatorului Ceauşescu urmau modelul stalinist, cu accent pe industria de oţel şi construcţii de maşini, adică industrii cu mare consum de energie şi de materii prime şi cu o intensă folosire a braţelor de muncă. Datorită importurilor masive de tehnologie modernă din anii '70, ajunseserăm să avem o diversitate de producţie de maşini-unelte aproape egală cu cea a Franţei, iar pe cap de locuitor aproape egală cu cea a R.F.G., cea mai mare exportatoare de maşini-unelte din lume. Era cea mai crasă formă de manifestare a inculturii lui Ceauşescu să-şi închipuie că prima generaţie de muncitori veniţi de la ţară ar putea produce peste noapte maşini-unelte competitive pe piaţa mondială, deoarece principalul obiectiv al acestor uriaşe întreprinderi era exportul! Pentru a-şi pune în aplicare aceste investiţii scelerate, România importa minereu de fier şi cocs din Brazilia şi India, iar în ultima vreme chiar din îndepărtata Australie, cu un cost al transportului care ridica atît de mult costul de producţie al maşinilor românesti încît, de fapt, exportul se făcea în pierdere. In plus, în ultimii 12 ani, Ceauşescu a mai renunţat să importe

tehnologie nouă şi, ca rezultat, o maşină „Dacia" exportată în Israel avea nevoie de îmbunătăţiri tehnologice care se ridicau la 1000–1500 de dolari bucata, şi totusi „Dacia" se vindea în Israel ca cea mai ieftină maşină de pe piată, datorită costului redus la import! In timp ce românilor care aveau dolari li se cerea să plătească pentru o „Dacie" 5000 de dolari, în Israel ea era vîndută la 2500–3000 dolari.

In ce priveşte industria prelucrătoare de petrol, ea a fost dezvoltată la capacitatea enormă de 36 milioane tone anual, în timp ce extracţia de petrol din ţară scădea vazînd cu ochii sub 10 milioane, iar estimaţia geologilor prevedea o scădere treptată a rezervelor noastre de petrol. Diferenţa era acoperită din importuri din ţările arabe, în cea mai mare parte pe bază de troc. Un specialist american care mi-a fost student în Statele Unite îmi spunea că România pierde aproape 20 de dolari la fiecare tonă exportată de produse petroliere, ceea ce nu-l împiedica pe dictator să reducă la minimum benzina vîndută pe piaţa internă, ducînd la cele mai lungi cozi din istoria statelor comuniste, care atingeau, în provincie, 3–4 km.

Poate cea mai catastrofală investiţie a lui Ceauşescu, în valoare de zeci de miliarde de lei, a fost cea din industria termoelectrică, unde a construit o puzderie de uzine pe baza cărbunilor din Oltenia, cu o foarte redusă putere calorică şi plini de cristale care distrug sistematic maşinile. Deseori, în timpul iernii, pentru ca aceste uzine termoelectrice să funcţioneze, se folosea drept combustibil petrolul.

In timp ce întregul accent cădea pe investiţii cu mare consum de energie, materii prime şi braţe de muncă, nici cincinalele din anii '80 şi nici măcar planurile de perspectivă pentru anii 2000–2010 nu prevesteau investiţii serioase în tehnologia de vîrf, nici măcar o singură mare uzina de computere. Intrun cuvint, România era prima ţară din istorie care, în mod deliberat, îşi planifica subdezvoltarea!

De altfel, în ultimele sale discursuri, dictatorul situa relaţiile economice cu lumea a treia pe primul plan, şi abia după aceea cele cu ţările socialiste şi numai în ultimă instanta cu ţările dezvoltate din Occident.

Această strategie economică era perfect coordonată cu politica socială şi culturală. Exista o diviziune a muncii între cabinetul 1 şi 2. Nicolae distrugea economia, iar Elena distrugea cultura. Să o spunem pe şleau: în ultimele două decenii, România a fost condusă de doi oameni cu 4 clase primare. Deşi amîndoi îşi băteau gura despre revoluţia ştiintifico-tehnică, de fapt România, în anii '80, a întors spatele acestei revoluţii. După o fază demagogică, în care Ceauşescu ţinea să prezinte o imagine alternativă a politicii lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, el a devenit expresia extremă a „revoluţiei culturale" în Europa de Est, aplicînd o politică antiintelectuală pe întregul front cultural şi artistic. Incepînd încă din 1968, măsurile menite a diminua sau reduce activităţile culturale s-au succedat una dupa alta. A fost anulată decizia de a se acorda membrilor Academiei o primă lunară care să-i scutească de grija materială; apoi, drepturile de autor pentru cărţi şi articole ştiinţifice au fost reduse într-un mod drastic. Subvenţiile pentru teatru au scăzut în mod sensibil; fondurile pentru filme, pentru opere, pentru orchestre simfonice şi pentru cumpărarea operelor de artă au fost tăiate la sînge. Numărul studenţilor a fost redus de la un an la altul (181 200 în 1982; 174 000 în 1983; 166 300 în 1984; 159 800 în 1985); din 1985, nu s-a mai construit nici măcar o singură clasă de şcoală şi elevii au început să fie înghesuiţi în 3 serii. In contrast izbitor cu retorica oficială, care preamărea virtuţile revoluţiei ştiinţifico-tehnice (chiar şi un cincinal a fost botezat în felul acesta), toate cele trei canale prin care puteau pătrunde în România informaţiile despre această revoluţie au fost efectiv închise:

a. s-a redus la minimum importul de cărţi şi reviste ştiinţifice şi pentru cercetători era o adevarată tragedie să constate, la Biblioteca Academiei sau Biblioteca Centrală de Stat că colecţiile acestor reviste se terminau în 1978 sau 1979;
b. participarea oamenilor noştri de ştiinţă şi tehnică la congrese şi simpozioane internaţionale era aproape inexistentă;
c. numărul studenţilor români la universităţile străine era 0.

La începutul anilor '70 a fost închis Institutul de Matematică, într-un moment în care matematica românească ocupa locul 3 în lume, după cea sovietică şi americană. Ca rezultat, au plecat din ţară cei mai buni matematicieni şi avem în prezent cel mai numeros contingent naţional în universităţile occidentale: peste 250 de matematicieni de primă forţă predau sau fac cercetări în Occident.

Institutul de Informatică, cel care, sub conducerea lui Drăgănescu, ajunsese cel mai avansat din Europa de Est, a fost pur şi simplu decimat şi redus la o subsecţie a unui alt institut. Oamenii cei mai talentaţi, capetele cele mai originale ajungeau la concluzia că nu au nici o şansă în România şi doreau să plece. Imi dau seama că atunci cînd, în interviul meu la *Europa Liberă*, acordat lui Nestor Rates, în septembrie 1988, m-am pronunţat împotriva liberalizării paşapoartelor, atîta timp cît Ceauşescu este la putere, am stîrnit furia celor care voiau să plece! Dar ce ar face ţara noastră, în momentul de faţă, dacă tot ce este mai strălucit şi talentat în lumea noastră ştiinţifică, tehnică şi artistică ar fi plecat din ţară?

Cei 7 ani de diplomaţie şi cursurile repetate pe care le-am ţinut la universităţile străine mi-au dat ocazia să mă întîlnesc cu foarte mulţi români emigraţi în străinătate. Adevărul este că cei mai mulţi, în cel mai bun caz, vor veni să ţină cîte un curs, cîte o conferinţă sau să ne dea cîte un sfat, dar foarte puţini români rămîn în ţară să tragă la jug alături de noi!

In concluzie, trebuie să spun că toate aspectele menţionate mai sus, dacă sînt puse laolaltă, conturează o întreagă concepţie cu logica ei. Cum spunea Polonius, în celebra lui replică din Hamlet: **There is method în his madness** (există o metodă în nebunia lui). Intoarcerea spatelui faţă de revoluţia computerelor şi informaticii, desfiinţarea Institutului de Matematică şi decimarea Institutului de Informatică, închiderea canalelor de pătrundere în România a revoluţiei ştiinţifico-tehnice, scăderea continuă a numărului studenţilor, îndreptarea tinerilor spre şcoli profesionale şi tehnice, ca şi represiunea în artă, pe fundalul industriilor cu mare consum de materii prime şi energie, bazate pe muncă ieftină, nu erau altceva decît componente perfect integrate într-o strategie a subdezvoltării, menită a opri cursul istoric al României la punctul unde Ceauşeştii se puteau menţine la putere. Rezultatul tragic este că România a rămas în urmă cu 15–20 ani faţă de ţările vest-europene; principala noastră strategie, astăzi, pentru a deveni cu adevărat un stat european, trebuie să fie concentrată spre recuperarea acestei rămîneri în urmă, în timpul cel mai scurt posibil!

Adevărul, 28 februarie 1990

DISCUŢIE CU DOMNUL SILVIU BRUCAN

Nestor Rateş: *Domnule Silviu Brucan, sînt mai puţin de doi ani de cînd v-am întîlnit prima oară, tot aici, în America, pentru a realiza acel amplu interviu care a constituit un document-cheie al disidenţei în timpul dictaturii Ceauşescu. Acum vă întîlnesc din nou, ca personalitate politică proeminentă a regimului instaurat după Revoluţie, probabil cea mai controversată dintre toate personalităţile care populează peisajul politic românesc actual. Vă caracterizez şi eu cum pot mai bine. Alţii v-au numit ideologul-şef al FSN, eminenţa cenuşie a regimului etc. Poate ne ajutaţi dvs. cu o precizare care ar fi necesară, şi anume care vă este, de fapt, actuala funcţie, sau care este rolul dvs. în FSN, acum?*

Silviu Brucan: Chestiunea este, cred, foarte simplă. Am demisionat din Biroul executiv în momentul în care nu exista, încă, CPUN. Mi s-a cerut să rămîn în CFSN şi am rămas, primind o serie de însărcinări, de care caut să mă achit cît mai bine şi am de gînd să fac treaba asta pînă în ziua alegerilor şi după aceea să mă retrag complet şi să mă consacru lucrului pe care imi place să-l fac cel mai mult, adică să scriu, să ţin lecţii, conferinte. Asta este situaţia.

N. R.: *Sînt acele însărcinări secrete? Nu le puteţi dezvălui?*

S. B.: Nu sînt secrete, insă sînt sarcini care nu au caracter permanent. Depind de la caz la caz, de la situaţie la situaţie şi, din această cauză, nu are rost să vorbim despre ele.

***N. R.**: Aş vrea să abordăm în acest interviu cîteva din problemele majore ale intelectualităţii româneşti. Dar, mai întîi, ar fi interesant de ştiut de ce vă găsiţi în America?*

***S. B.**: Mă găsesc în America pentru o scurtă perioadă, de două săptămîni, în primul rînd pentru că-mi apare o nouă carte la Editura Praeger, o carte care se intitulează „Pluralism şi conflict social", despre care am mai avut ocazia să vorbesc. Cartea aceasta apare şi la New York şi la Moscova. In afară de asta, am avut foarte multe invitaţii de a ţine conferinţe şi nu pot să fac decît cîteva din ele.*

***N. R.**: Nu am cunoştinţă de nici o întrevedere oficială aici, la Washington, sau poate greşesc?*

***S. B.**: Nu! Nu gresiţi. Nu a fost în intenţia mea să am întrevederi oficiale şi, din cauza aceasta, nu am făcut nici un demers în acest sens.*

***N. R.**: E oare cu putinţă ca un expert în politica externă să nu fie interesat în contacte cu guvernul american?*

***S. B.**: Nu sînt interesat, pentru că a fost de curînd ministrul nostru de externe, Celac. A avut contacte oficiale. Domnul James Baker a fost la Bucureşti, a avut contacte cu preşedintele, cu primul ministru. Deci, eu nu aveam nimic de adăugat la toate acestea.*

***N. R.**: Domnule Brucan, mai persistă tensiuni în relaţiile dintre SUA şi România, ori apele s-au mai liniştit?*

***S. B.**: Eu cred că a intervenit o schimbare semnificativă în poziţia americană. Cred că, la început, explicaţia acelei rezerve care s-a manifestat prin faptul că era singura ţară care nu şi-a trimis ministrul de externe la Bucureşti, aşa cum au făcut-o toţi ceilalţi, avea la bază — şi acum vorbesc ca un vechi cunoscător al mecanismului decizional din Departamentul de Stat, mecanism în care niciodată nu participă numai oameni din Departament, ci şi alte agenţii — cartea*

pe care şi-au propus să o joace la început, combinaţia aceasta între Departamentul de Stat şi alte agenţii şi care s-a manifestat prin lipsa unei vizite la Bucureşti, cred că odată cu studierea mai atentă a situaţiei din România, s-a ajuns la concluzia că este ceea ce se numeşte o carte „pierzîndă" (a loosing card) şi americanilor nu le place să joace o astfel de carte. Şi cred că, în momentul cînd s-a realizat că joacă o carte perdantă, s-a găsit imediat posibilitatea ca Secretarul de stat Baker să facă o vizită la Bucureşti, o vizită neanunţată înainte, dar care, după părerea mea, marca terminarea primei faze a relaţiilor româno-americane, care au fost marcate de o poziţie foarte rezervată a SUA, şi de atunci încolo lucrurile, în relaţiile americano-române, merg mult mai bine.

***N. R.**: Şi totuşi, chiar săptămîna aceasta, secretarul de stat adjunct, Eagleberger, declara la Congres că România şi Bulgaria trebuie să facă un progres substanţial spre o societate democratică, cu o economie liberă, înainte de a se califica pentru un ajutor mai substanţial din partea SUA. Polonia, Ungaria şi, mai recent, Cehoslovacia, sînt într-o ligă, ca să spunem aşa, România şi Bulgaria sînt într-o alta. Iar ce spune guvernul român este că această clasificare este nedreaptă, inechitabilă. Imi imaginez că şi dvs. împărtăşiţi acest punct de vedere.*

S. B.: Domnul Eagleberger este numai subsecretar de stat şi aş cita, mai curînd, o recentă declaraţie a secretarului de stat Baker, într-un schimb de telegrame cu Sergiu Celac, în care se exprimă o poziţie foarte favorabilă a SUA, dar nu mă mir că dvs. aţi ales-o pe cealaltă.

***N. R.**: Declaraţiile publice au fost, de obicei, critice. Dar, oricum, nu este oare adevărat că Polonia are un guvern necomunist şi că Cehoslovacia are un preşedinte necomunist, distins oponent al regimului comunist? Ungaria este o autentică societate pluralistă, iar fostul partid comunist a aderat*

clar la social-democrație? In RDG, procesele democratice sînt avansate și reunificarea Germaniei este privită ca un fapt inevitabil? Nu sînt toate acestea adevărate, în contrast cu tensiunile și incertitudinile din România?

S. B.: Analiza mea este foarte diferită de cea a dvs. Toate aceste țări pe care le-ați citat continuă să aibă partide comuniste, sub o formă sau alta. În România, un asemenea partid nu există. Este mort, mort odată pentru totdeauna. Și călăriți pe un cal mort, atunci cînd mereu reveniți în emisiunile dvs. asupra acestui lucru. Nu numai că lucrul acesta l-am declarat încă de la început, dar este mort politic, ideologic, pentru bunul și simplul motiv că, după atîtea decenii de dominație a partidului comunist, poporul s-a săturat de el, nici nu mai vrea să audă de el și, deci, călăriți pe un cal mort și cred că, în momentul de față, sînt probleme mult mai serioase, care ar trebui puse pe primul plan, în ce privește România, decît revenirea, mereu și mereu, la acest cal mort.

N. R.: *Bun! Un cal mort, dar care cam dă din copite. Sînt cel puțin trei arii care provoacă îngrijorări aici, la Washington, și desigur în țară, de unde primim tot mai multe indicii de descurajare și dezamăgire. Intîi, menținerea aparatului, activului și structurii vechiului partid comunist, despre care se spune că ar fi fost transformat în activul și structura FSN. Apoi, prezența intriganta și amenințătoare a Securității. Și mentalitățile și acțiunile noului regim, caracterul incert și dubitabil al ataşamentului lor față de democrație. Și aș vrea să vă propun să examinăm fiecare din aceste categorii.*

Să începem cu prima. Informațiile care ne vin din țară vorbesc de eliminarea primei garnituri a conducătorilor locali de partid, calul mort, cum îl numiți dvs., dar menținerea aproape intactă a restului activului sub umbrela Frontului — negați acest lucru?

S. B.: Nu numai că-l neg, dar problema pe care o puneți cred că merită o analiză serioasă. Partidul ăsta comunist a

avut aproape patru milioane de membri. Intre ei, incontestabil, foarte mulţi oameni competenţi, oameni cinstiţi, oameni capabili, oameni cu experienţă, şi cea mai bună dovadă este că în conducerea Partidului Naţional Ţărănesc şi a PNL se află foşti membri de partid, şi nu din aceia, ca în cazul meu, care au fost excluşi mulţi ani, cum am fost eu exclus, ci care au fost membri de partid pînă în 22 decembrie şi Revoluţia le-a stricat „vechimea", ca să spun aşa. Căci, dacă nu era Revoluţia, mai erau şi acum membri de partid. Sînt cel puţin trei, din această categorie, în conducerea PNŢ, sînt cîţiva în conducerea PNL, însă, despre acestia nu se vorbeşte deloc, se vorbeşte numai despre cei care sînt în conducerea FSN. Aici, am să te rog să-mi dai voie să pun o întrebare şi să pun o chestiune care mi se pare foarte importantă. Sistemul ăsta, a două standarde, în judecarea fenomenului politic românesc. Şi am să dau cele mai crase exemple: cazul lui Ion Iliescu şi al lui Octavian Paler. Amîndoi au fost în nomenclatură. Amîndoi au fost membri ai C.C. Unul a avut poziţii importante în conducerea unor judeţe. Altul a condus, timp de opt ani, Radiotelevizi-unea Română şi, timp de opt ani, *România liberă*, luîndu-se la întrecere cu *Scînteia*, care publică cele mai multe fotografii ale celor doi tirani şi, de multe ori, Paler cîştiga întrecerea cu *Scînteia*. Şi cu toate acestea, Iliescu, care a avut curajul să se opună unor poziţii ale lui Ceauşescu, este hulit tot timpul, în timp ce Octavian Paler, care a condus cu succes două oficine de propagandă ale lui Ceauşescu, este citat zilnic, articolele lui sînt date ca exemplu de *Europa liberă*, este socotit un fel de mentor al democraţiei românesti! Acest sistem cu două standarde cred că nu este just. Aplicaţi un standard pentru toată lumea, şi atunci discutăm pe o bază serioasă, dar nu aşa.

***N. R.**: Mie mi se pare că nu e vorba de două standarde, ci de două lucruri diferite. Dvs. va referiţi la trecut, iar alţii — inclusiv* Europa liberă *— se referă la prezent, cînd atitudinile*

celor doi se deosebesc adesea profund. In orice caz, mi-ar fi plăcut ca distinsul scriitor Octavian Paler să se afle aici şi să-i pot oferi microfonul, să vă dea replica. Este vorba, însă, nu de membri individuali ai fostului partid comunist, care s-ar putea să se găsească, şi ştiu că se găsesc, şi în partidele de opoziţie. Eu mă refeream la structura de putere. Despre aparat vă întrebam, şi aş fi sperat un răspuns mai clar.

S. B.: Eu cred că aceste structuri şi acest aparat nu există şi nu mai pot exista. Asta pe motiv că, în momentul de faţă, funcţionează un număr de peste 40 de partide, în momentul de fată există o posibilitate reală, în acest Parlament provizoriu, de a se discuta toate problemele majore ale ţării. Ele sînt televizate, fiecare partid poate să-şi spună cuvîntul, poate să critice, poate să-şi spună punctul de vedere. In aceste condiţii, viaţa politică românească începe să aibă un **asemenea** caracter, şi nu se mai pot păstra nici structuri, nici aparate de partid. După părerea mea, este acelaşi cal mort de care vorbeam mai înainte şi pe care continuaţi să-l călăriţi fără nici un fel de bază serioasă.

N. R.: *Aveţi, poate, la îndemînă vreo statistică care să ne spună ce s-a întîmplat cu vechiul activ de partid?*

S. B.: Oamenii s-au risipit, din moment ce nu mai există structuri. Fiecare şi-a căutat un serviciu, în profesiunea lui. Nu neg faptul că unii dintre ei au rămas în organele locale ale noii puteri, asta e un lucru cunoscut. Este inevitabil, absolut inevitabil, există în toate partidele politice care funcţionează în momentul de faţă în România, şi este inevitabil pentru că patru milioane de oameni care sînt competenţi, educaţi, şcoliţi, nu poţi nici să-i îngropi, nici să-i arunci la lada cu gunoi, pur şi simplu, ţara nu se poate lipsi de oamenii competenţi care, dintr-un motiv sau altul, au fost nevoiţi să intre în partid.

N. R.: Bine! Să ne referim la Securitate. Din nou, informaţii din ţară vorbesc de o recru lescenţă a Securităţii. Oamenii au început să se simtă intimidaţi şi amenintaţi, nu-şi mai dau numele cînd stau de vorbă cu ziariştii străini, sînt chemaţi pentru cercetări, sînt semnalate scrisori de ameninţare şi telefoane de ameninţare. Doina Cornea declara că primeşte astfel de scrisori şi telefoane. Lideri ai partidelor de opoziţie spun acelaşi lucru. Scrisori de ameninţare continuă să sosească şi la noi, la Europa liberă. Doina Cornea mai menţiona şi faptul că i se controlează corespondenţa. Noi primim scrisori cu plicul deschis sau lipit cu acel pap gros care a fost ani de zile indiciul distinctiv al cenzurii ceauşiste. Ce se întîmplă, domnule Brucan? Reînvie Securitatea la putere? Sau, poate, nici n-a plecat?

S. B.: Ştiu că problema asta este agitată şi, tocmai din această cauză, am hotărît, la un moment dat, împreună cu Radu Filipescu şi Gabriel Andreescu, să facem o descindere în cea mai sinistră clădire din Bucureşti — cea a Securităţii din Calea Rahovei. Am luat cu noi o echipă a Televiziunii şi un general, ca să ne asigure că intrăm şi ieşim din clădire...

N. R.: Vă este frică şi dvs. de Securitate?

S. B.: Mie nu mi-e frică, pentru că eu o cunosc ca şi casa mea, că am stat două luni în ea. Şi într-adevăr, au fost toţi miraţi cum mă mişcam dintr-un loc în altul, cunoscîndo foarte bine. Am fost şi în celulele de jos, unde stăteau închişi, şi au fost toate televizate. Noi am fost şi pentru un caz concret, unul din cazurile cele mai oribile, cazul inginerului Gheorghe Ursu, care a fost torturat în aşa hal, încît a murit. Şi am cerut procurorilor pe care i-am găsit acolo să dea prioritate acestui caz. Lucrul care m-a bucurat cel mai mult este că arhivele nu au fost distruse. Cînd am cerut dosarul lui Rusu, mi-a fost adus imediat şi asta mi-a dat mult curaj. Am constatat că acolo există oameni ai procuraturii,

care procedează la analiza tuturor cazurilor care au trecut prin Securitate. Dar eu cred că problema pe care ai ridicat-o dumneata, şi care preocupă în special intelectualitatea, merită o analiză ceva mai adîncă. Eu cred că avem de-a face cu un foarte interesant caz psiho-social. Imi aduc aminte, între cele două războaie, de o carte franceză de mare ecou, „La trahison des clercs", în care era analizată o problema similară a conştiinţei cu care era confruntată intelectualitatea franceză. Ce s-a întîmplat la noi? O mare parte din intelectualii români au fost forţaţi de dictatură să facă compromisuri morale, deci politice. Dictatura asta totalitară a lui Ceauşescu era aşa de perfect organizată, încît nu se putea publica o carte, nu se putea obţine un doctorat, nu se putea obţine o promovare în învăţămîntul universitar, nu se putea pleca la un congres şi nu se putea publica un articol dacă nu se făceau acte de adulare a celor doi Ceauşescu, exprimarea loialităţii fată de ei, laude la adresa lor. Şi treaba asta au trebuit s-o facă foarte mulţi intelectuali români, foarte mulţi. Şi ei sînt confruntaţi, acum, cu o problemă de conştiinţă. Democraţia i-a pus faţă în faţă cu această problemă. Şi asistăm la un fenomen foarte interesant. Intelectualii care n-au avut curajul să-şi asume riscul, în perioada dictaturii, de a deveni disidenţi, încearcă să fie acuma disidenţi, adică acuma, cînd riscurile sînt mult mai mici şi aproape deloc. Şi atunci, cunoscînd foarte multe cazuri, încep să ţipe că sînt urmăriţi, că telefoanele lor sînt supravegheate, că viaţa lor este în pericol. Cu alte cuvinte, avem de-a face cu o categorie nouă, pe care eu aş numi-o „disidenţi retroactivi". Pentru ca scenariul lor să devină credibil, trebuie să demonstreze că comuniştii au rămas la putere, că structurile comuniste au rămas aşa cum erau înainte, că Securitatea continuă să existe, că teroarea continuă să fie la ordinea zilei ş.a.m.d. Dacă aş avea talent dramatic, aş scrie o piesă de teatru, avînd că temă disidenţii retroactivi, pentru că mi se pare una din cele mai interesante cazuri psiho-sociale.

Povestea asta cu Securitatea n-are absolut nici o bază, absolut nici o bază. Au fost dezafectate toate centrele de ascultare telefonică, şi lucrul acesta s-a arătat şi la Televiziune. Cei de la Securitate care au comis abuzuri, crime şi altele, se ascund cît pot de bine, în momentul de faţă; şi eu aş vrea, de pildă, să mă reîntîlnesc cu cei trei care s-au ocupat şi m-au investigat pe mine timp de 24 de ore. Adică, lucrurile sînt cu totul altfel decît sînt prezentate. Elementele acestea din Securitate care au comis asemenea crime şi abuzuri, în primul rînd, au început să fie judecate — cei care au fost prinşi — aşa cum arată procesul de la Timişoara, iar ceilalţi, pe măsură ce vor fi prinşi, vor fi şi ei judecaţi. Adică, eu şi ceilalţi care au avut de suferit de pe urma Securităţii sîntem ceva mai mult interesaţi decit toţi disidenţii retroactivi care n-au avut niciodată de-a face cu Securitatea, pentru că ceea ce fac nu comportă nici un risc. Se umflă în piept şi vor să arate că ei sfidează puterea, dar de fapt nu li se întîmplă nimic.

***N. R.**: Nu este numai ciudat ce spuneţi, dar este şi nedrept. In primul rînd că eu m-am referit la cazul, la cîteva cazuri concrete, care nu intră în această categorie. Doina Cornea n-are nevoie să-şi întărească în nici un fel reputaţia ei de disidentă. A fost una din cele mai distinse disidente. N-are de ce să se prezinte acum ca o victimă a Securităţii. Deasemenea, m-am referit la nişte informaţii pe care le avem noi, în mod direct, la scrisori de ameninţări pe care noi, la* Europa liberă, *le primim, şi telefoane de ameninţare, şi nu avem nici un motiv să punem la îndoială celelalte informaţii. De fapt, vreţi să ne spuneţi că nu sînt adevărate? Că nu există scrisori de ameninţare şi telefoane de ameninţare? Că lumea inventează?*

***S. B.**:* Hai să începem sistematic. In primul rînd, cu doamna Doina Cornea. Eu am spus şi repet, am un foarte mare respect pentru curajul pe care l-a avut, aproape incredibil pentru o femeie la vîrsta ei. Însă, mi-am exprimat

de la început rezerva faţă de poziţia ei ca om politic. Şi ca să vă spun cinstit, eu, dacă aş fi preşedintele Televiziunii, i-aş acorda în fiecare zi cîte o jumătate de oră, pentru că asta ar fi cea mai bună metodă pentru ca lumea să se lămurească. Este posibil să fi primit scrisori, pentru că ea a făcut o declaraţie care a provocat foarte mare revoltă în ţară. A făcut o declaraţie în care a cerut ca să nu se mai acorde României ajutor de către ţările din Occident, şi asta a provocat foarte multă revoltă. Şi nu m-ar mira ca, din cauza asta, să fi primit scrisori de ameninţare, de protest şi aşa mai departe. Dar mi se pare că atunci cînd faci o declaraţie de acest gen, trebuie să te aştepţi la o asemenea reacţie.

***N. R.**: Intr-o democraţie, trebuie să te aştepţi la scrisori de ameninţare? Cînd ai făcut o declaraţie, chiar o declaraţie controversată? De altfel, se cuvine, cred, o corectură. Doamna Cornea a cerut guvernelor occidentale să amîne acordarea unor ajutoare economice de perspectivă, pînă ce situaţia se clarifică şi procesul democratic se confirmă, dar s-a pronunţat în mod clar pentru continuarea ajutoarelor umanitare. Oricum, nu înţeleg de ce vă lansaţi contra posibilelor victime şi nu găsiţi că ar fi cu putinţă, chiar fără să fi fost orchestrat şi organizat de FSN sau de guvern, să existe elemente ale fostei Securităţi care continuă activitatea de intimidare? De ce negaţi orice posibilitate de acest gen, cînd primim nenumărate scrisori despre acest lucru şi nu de la disidenţi retroactivi? Nu înţeleg de ce mai vorbim de disidenţi într-o democraţie, unde sînt partide de opoziţie care pot absorbi orice proteste din partea publicului?*

***S. B.**: Pot să spun că şi eu primesc foarte multe scrisori de ameninţare. Am primit şi scrisori cu cap de mort, am primit şi scrisori de ameninţare directă, dar diferenţa care trebuie marcată este că asemenea scrisori nu provin de la Securitate, pentru simplul motiv că Securitatea nu mai există, nu mai

poate opera în acest fel. Dimpotrivă, cei care s-au făcut pasibili de crime şi abuzuri se ascund în cele mai profunde văgăuni, ca să le spun aşa, ca să nu fie găsiţi şi descoperiţi. Nu le arde lor să facă ceea ce se spune că ar face.

***N. R.**: Maiorul Aurel David, unul din cei patru sau cinci ofiţeri de Securitate judecaţi şi achitaţi recent pentru a-l fi ajutat pe Ceauşescu să fugă din Bucureşti, a declarat la proces că Securitatea va juca din nou un rol important în România. Poate că acesta este visul maiorului şi nu are nici o legătură cu realitatea, dar chiar din cifrele prezentate de ministrul Stănculescu rezultă că o proporţie substanţială a ofiţerilor de Securitate sînt păstraţi în funcţii şi intrebarea ar fi de ce menţineţi majoritatea ofiţerilor în funcţii? De cine vă este teamă? Pentru ce trebuie pastrată această temută şi dispreţuită Securitate?*

***S. B.**: Aveţi o predilecţie pentru cai morţi. Nu numai pentru partidul comunist, dar şi pentru Securitate. După părerea mea, generalul Stănculescu a lămurit foarte bine situaţia acestei organizaţii. Personal, împreuna cu Filipescu şi Gabriel Andreescu, am constatat, mergînd chiar „în gura lupului", că nu mai există nimic din ceea ce a fost acolo şi repet, cred că vorbăria despre Securitate este legată de acest fenomen psihosocial al intelectualităţii care vrea să joace rolul de disidenţi retroactivi.

***N. R.**: Toate aceste îngrijorări şi temeri, de care v-am vorbit, ar fi mult mai puţin acute dacă FSN n-ar fi agravat criza de credibilitate pe care o avea, oricum, în mod inevitabil. Dumneavoastră, toţi conducătorii Frontului, sînteţi foşti comunişti, neocomunişti. Nu ştiu ce termen preferaţi, în orice caz, oameni a căror aderare la principiile pluraliste tot ar fi pusă la îndoială, pe temeiul credinţelor dvs. trecute şi al convertirii dvs. recente, abia la Revoluţie. Dar aţi continuat să semănaţi îndoieli cu declaraţii despre o formă specifică de pluralism ce n-ar presupune partide, despre o pretinsă*

lipsă a tradiţiilor democratice care ar duce la instaurarea unei democraţii adevărate în România, de 20 de ani, cu acţiuni de intimidare a opoziţiei, cu monopolizarea Televiziunii etc. Oamenii caută garanţii că transformarea este autentică, că transformarea dvs. în democraţi adevăraţi este autentică, şi nu le găsesc.

S. B.: Eu aş vrea să închei prin a spune că, în ceea ce priveşte statele mele personale de serviciu în lupta împotriva lui Ceauşescu, sînt foarte clare, categorice, cunoscute de întreaga opinie publică românească, inclusiv de dvs., şi nu simt deloc nevoia de a mă justifica din acest punct de vedere. Adevărul este că foarte puţini oameni din România pot invoca astfel de „state de serviciu". Trebuie să spun acest lucru cu toată tăria pentru ca, în ce mă priveşte, să pun bine lucrurile la punct. In al doilea rînd, sigur că conducerea FSN a făcut multe greşeli. Pe unele le-am calificat ca monumentale, cea din 12 ianuarie, de exemplu; dar mi se pare oarecum firesc ca nişte oameni care n-au avut experienţa conducerii de stat, şi care sînt confruntaţi cu o situaţie economică absolut dezastruoasă şi cu fenomene de anarhie bine-cunoscute, să nu găsească totdeauna soluţiile cele mai bune în a rezolva aceste probleme. Dar rămîn o serie de factori fundamentali, fundamentali, care concură, cred, la stabilitatea care există, în momentul de faţă, în ţară. Aş vrea să-i enumăr pe scurt. Unul este faptul istoric incontestabil că FSN a avut un rol decisiv în infrîngerea balaurului ceauşist. Al doilea, timp de aproape două săptămîni, FSN a fost singurul, singura forţă politică în ţară. Al treilea, chiar în focul luptelor, conducerea FSN a anulat toate măsurile nepopulare ale lui Ceauşescu şi, în felul acesta, a deschis drumul democraţiei în România. Că această învăţare, aş spune, a democraţiei va dura foarte mult, şi îmi menţin părerea afirmată în interviul la *Le Figaro*, că va dura circa 20 de ani — în sensul că abia noua generaţie va putea practica pe deplin democraţia — mi-o menţin. Eu

nu sînt protocronist, aşa cum sînt alţii. Cred că tradiţiile democratice pe care le-a avut România erau foarte slabe, erau ciuntite. In plus, am arătat că cel puţin două generaţii n-au cunoscut nici un fel de democraţie. Şi din această cauză, pentru a învăţa democraţia este nevoie de 20 de ani. Imi menţin acest punct de vedere şi îmi dau seama că nu este prea popular, că protocroniştii se simt jigniţi de asemenea afirmaţii, dar eu îmi menţin această părere şi nu numai că poporul trebuie să înveţe democraţia, dar guvernanţii trebuie să înveţe să guverneze democratic, ceea ce este şi mai greu. Experienţa celor două luni şi ceva arată cît este de greu. Imi aduc aminte că o ziaristă americană mi-a pus întrebarea: „Cum vă aşteptaţi dvs. ca lumea să aibă încredere într-un guvern care face greşeli în fiecare zi?". La care eu i-am răspuns că asta este o exagerare, că guvernul face greşeli numai odată pe săptămînă. Cred că nu era numai o glumă. Exprima o realitate. Intr-adevăr, am făcut greşeli aproape în fiecare săptămînă şi am putea să învăţăm din ele, şi cred că am învăţat cîte ceva.

***N. R.**: Neîndoielnic, democraţia cere a fi învăţată de toţi. Ce este îndoielnic este că un asemenea proces ar cere două decenii. Sînt multe ţări în lume cu puţină tradiţie democratică sau nici o tradiţie. Din Spania şi Portugalia şi pînă în Nicaragua şi Chile, care au făcut, sau sînt în curs de a face, o tranziţie rapidă şi încununată de succes de la dictatură la democraţie. Am putea limpezi cîteva lucruri într-un chip foarte telegrafic? Mai poate exista o îndoială că sistemul instaurat după Revoluţie este şi va fi o democraţie pluralistă multipartită?*

S. B.: Nu există nici o îndoială. Cartea pe care am scris-o, chiar şi conferinţa de aseară, arată într-un mod foarte documentat că tocmai din cauza procesului de diferenţiere socială care are loc în ţara noastră, se impune ca o necesitate imperativă existenţa unui sistem multipartit. Nu-i o chestie care

vine din cer sau din motive subiective, este impusă de însăşi dezvoltarea societăţii româneşti.

***N. R.**: Nu există nici o posibilitate ca FSN să accepte cererea opoziţiei de a amîna alegerile pînă în toamnă?*

***S. B.**:* Absolut nici o posibilitate! Ţinerea alegerilor la 20 mai este o chestiune de stabilitate economică şi politică pentru ţară şi nu există nici o posibilitate de a amîna această dată.

***N. R.**: Ce gen de supraveghere internaţională a alegerilor este guvernul şi Frontul dispus să accepte?*

***S. B.**:* Aşa cum am anunţat, sîntem dispuşi să primim o delegaţie de observatori ONU şi alte foruri internaţionale. Cu alte cuvinte, nu ne este teamă de nici un fel de observator internaţional. Cred că, dacă este să-i fie teamă cuiva, este opoziţiei şi nu nouă, pentru că noi nu avem de gînd să uzăm de nici un mijloc, de nici o metodă care să nu fie în acord cu Legea electorală şi cu principiile unor alegeri libere. Cred că explicaţia profundă a acestei atitudini este încrederea noastră că masa mare a poporului va vota cu Frontul.

***N. R.**: Veţi permite un acces mai larg al partidelor de opoziţie la mass-media?*

***S. B.**:* Problema aceasta este rezolvată. Odată cu venirea lui Răzvan Teodorescu la conducerea Televiziunii, această problemă a fost rezolvată.

***N. R.**: Aveţi să demascaţi şi să urmăriţi în justiţie orice act de ameninţare sau violenţă împotriva opoziţiei?*

***S. B.**:* Cred că asta va fi treaba Comisiei electorale care va fi constituită de curînd.

***N. R.**: Da. Timpul se derulează rapid şi trebuie să încheiem aici. Vă mulţumesc foarte mult, domnule Brucan, pentru acest interviu.*

Europa Liberă, 13 martie 1990

DECADA EUROPEI

(Corespondenţă din New York)

Imediat după război, cînd Statele Unite deţineau circa 50% din producţia mondială, grosul rezervelor de dolari şi bomba atomică, se vorbea de „American Century". După ce sovieticii şi-au făurit bomba atomică şi pe cea cu hidrogen şi au lansat primul om în Cosmos, a început epoca superputerilor — S.U.A. şi U.R.S.S. — urmată de afirmarea rapidă a Japoniei şi Europei Occidentale ca centre de putere şi, desigur, a Chinei cu al ei miliard de locuitori.

Acum, pentru anii 1990 se anunţă **decada Europei**. America a scăzut de la jumătate din produsul total mondial la numai 23%. Din principala putere financiară a lumii a ajuns cel mai mare datornic. Şi cum bugetul american şi balanţa comercială operează în deficit de mulţi ani şi nu se vede la orizont o schimbare radicală, firmele şi băncile japoneze cumpără mereu fabrici, hoteluri, clădiri impunătoare* şi chiar bănci americane. Numeroşi economişti americani se întreabă cînd va veni recesiunea.

Creşterea produsului naţional brut este încă în favoarea Japoniei, dar Europa Occidentală vine tare din urmă şi în anii următori are toate şansele să întreacă o Japonie care începe să cunoască limitele expansiunii.

---

* Ultima achiziţie japoneză este Rockefeller Center, mîndria New York-ului şi centru principal de atracţie pentru turişti.

	1979/87	1988	1989	1990 *)
Japonia	4,5%	5,7%	5,0%	4,5%
S.U.A.	2,7%	4,4%	2,9%	1,5%
Europa de Vest	2,1%	3,7%	3,4%	3,0%

Sursa: Banca Morgan *) estimaţie

Dacă în anii trecuţi expresia la modă era „Euroscleroza", însoţită de cele mai pesimiste prognoze, în prezent în Europa domină încrederea în mersul afacerilor, creşte numărul locurilor de muncă, iar investiţiile urcă mereu. La început, analiştii economici atribuiau această schimbare de climat economic perspectivei '92 — anul integrării Comunităţii Economice Europene. In prezent, însă, accentul cade pe imensele oportunităţi deschise de transformările din Europa de Est, cu atît mai mult cu cît întreaga problematică declanşată de perspectiva unificării germane pune sub semnul întrebării momentul 1992.

De regulă, procesul (ca de altfel şi iniţierea) integrării este influenţat de existenţa unui inamic sau, economic, a unui competitor extern. In cazul C.E.E., inamicul era U.R.S.S. şi Europa de Est, iar competitorul S.U.A., iar în ultimii ani Japonia. Venirea la putere a lui Gorbaciov cu iniţiativele sale de pace şi dezarmare, ca şi schimbarea la faţă din Europa de Est au eliminat stimulul spre integrare prezentat de „inamic": a rămas doar competiţia pe piaţa mondială cu S.U.A. şi Japonia. Se pune însă din ce în ce mai des întrebarea în forurile influenţe vest-europene dacă închiderea într-un cerc închis pe care o pecetluia 1992 îşi mai are rostul acum, cînd se creează premise pentru o largă cooperare şi intense schimburi economice la scara întregului continent.

In plus, întreaga concepţie a integrării vest-europene se baza pe echilibrul relativ a patru puteri economice aparţinînd

oarecum aceleiaşi categorii, să-i spunem „semigrea": Germania Occidentală, Franţa, Marea Britanie şi Italia. Procesul de integrare înseamnă în ultimă instanţă renunţarea parţială şi treptată la atribute ale suveranităţii naţionale şi ca atare **egalitatea relativă** constituie un factor de cea mai mare sensibilitate în acest proces. Or, apariţia unei **Gross Deutschland** (Germania Mare) prin reunificare distruge dintr-o dată acest echilibru fragil sub raportul puterii şi încep să apară temeri şi îndoieli cu atît mai pertinente cu cît au rădăcini în trecut.

Se profilează la orizont un alt factor care ameninţă poziţia relativă a continentului european, şi anume, regiunea Pacificului. Acolo are loc cea mai dinamică creştere din economia mondială inaugurată de Japonia, dar susţinută puternic de cei patru „tigri": Coreea de Sud, Taivan, Hong Kong şi Singapore, cu efecte care încep să se facă resimţite şi în Asia de sud-est. Dacă China reuşeşte să depăşească momentul critic actual şi să reia modernizarea ei economică, s-ar putea foarte bine ca în secolul următor centrul politicii mondiale să se mute din Atlantic în Pacific. Dat fiind că în lucrările mele eu anticipez în secolul XXI ca procesul de integrare determinat în principal de revoluţia tehnologică (care sare peste graniţe şi suveranităţi fără a cere viza) să înainteze mai intii la scară regională, apoi continentală, cred că competiţia Atlantic şi Pacific va domina prima parte a secolului următor.

Apare tot mai evident că numai unirea tuturor forţelor europene ar putea face faţă acestei competiţii cu Pacificul. Dar cum se va desfăşura procesul (deocamdată conceptual) între Vestul şi Estul Europei? In Vest, capitalismul beneficiază de o conjunctură favorabilă, în timp ce în Est ceea ce s-a numit pe nedrept socialism (pentru că n-a fost niciodată aşa ceva) a eşuat lamentabil. Capitalismul fără falimente, spunea cineva, este ca şi creştinismul fără iad. S-ar putea parafraza, spunînd că socialismul real fără falimente este ca o biserică

fără religie. Am rămas fără o religie, fără o ideologie. Cea veche este **alles kaput**. Şi totuşi, în Europa se conturează un conflict ideologic, deşi ideologia în relaţiile internaţionale joacă un rol diferit de cel din sînul societăţii. A fost mai greu să se realizeze o întîlnire la nivel înalt Gorbaciov–Deng Xiaoping decît una Gorbaciov–Reagan. Interesele strategice prevalează deseori asupra celor ideologice. Constatăm acest lucru chiar şi în sînul Comunităţii Economice Europene, mai ales cînd e vorba de Carta socială a Comunităţii. Guvernele socialiste din Franţa şi Spania s-au ciocnit cu cele de dreapta din Marea Britanie şi Germania Occidentală. Dar, dacă la alegerile din cele două Germanii cîştigă social-democraţii, iar în Marea Britanie laburiştii o învinge pentru prima dată pe madame Thatcher (aşa cum prezic în ambele ţări sondajele de opinii), se schimbă în mod evident datele problemei.

In Europa de Est domneşte deocamdată confuzia ideologică. Ideologia veche a capotat, iar una nouă nu a luat naştere. Asistăm la o recrudescenţă a curentelor mistice şi religioase care îşi caută inevitabil identitatea şi legitimitatea în trecut şi de aici împletirea lor necesară cu crezurile naţionaliste şi şovine. Este o reacţie naturală la anii de marxism-leninism. Dar oare poate constitui o asemenea simbioză ideatică curentul ideologic al unei societăţi care vrea să păşească spre modernitate, spre o democraţie computerizată şi informatizată în centrul căreia se află în mod necesar omul cu capacitatea lui de creaţie şi inovaţie nelimitată de nici o dogmă, individul eliberat de orice prejudecată şi de orice limită a gindirii sale? Aceasta este chestiunea.

Adevărul, 14 martie 1990

GROSS DEUTSCHLAND LA PRIMA ACŢIUNE

Alegerile din R.D.G. au luminat cu o forţă neobişnuită dimensiunea politică a unificării germane şi implicaţiile pentru Europa a formării noului colos Gross Deutschland (Germania mare).

Am început acest comentariu la Viena. Ce lucru extraordinar pentru un comentator de politică externă să aibă la dispoziţie în aceeaşi zi toate ziarele principale din Europa şi prin intermediul lui *International Herald Tribune*, care apare la Paris, şi pe cele din S.U.A.! (De ce oare ziare care parvin acolo după 2–3 ore de la apariţie cu avionul au nevoie de 3–4 zile ca să ajungă la Bucureşti?).

Incercînd să explice victoria partidului democrat-creştin de centru-dreapta în alegerile de la 18 martie, *The Independent* din Londra citează două declaraţii ale unor alegători: „Am votat pentru C.D.U. pentru că ţara noastră are urgent nevoie de bani", iar al doilea este mai laconic: „Kohl înseamnă capital". Ziarul francez *Libération* scrie: „După ce est-germanii au votat cu picioarele", trecînd prin Ungaria sau direct în R.F.G., „acum au votat cu burta", iar Alain Peyrefitte în *Le Figaro* pune punctul pe i: „Este victoria lui **Deutsche Mark**." Intr-adevăr, platformele electorale, programele şi principiile partidelor au fost împinse pe un plan secundar, iar promisiunea cancelarului Kohl că va egala marca vest-germană cu cea est-germană a prevalat în opţiunea celor 40,92% din alegători care au votat pentru creştin-democraţi. De fapt, ca să folosim o expresie la modă în Wall Street, a fost vorba de un „take-over", operaţiune curentă prin care o

corporaţie mai puternică acaparează una mai slabă împotriva voinţei executivilor celeia din urmă printr-o operaţiune de bursă, care ridică peste noapte valoarea acţiunilor corporaţiei, facînd ca oferta să fie irezistibilă pentru acţionari. Zadarnic au strigat social-democraţii, comuniştii şi Noul Forum că R.D.G. nu este de vînzare. Oferta lui Kohl a învins, schimbînd întreg cursul politic din R.D.G.

Ne amintim că iniţial scena politică est-germană era dominată de Noul Forum, care, cu sprijinul bisericii protestante şi deseori cu riscul unor sacrificii personale a determinat răsturnarea lui Erich Honecker şi schimbarea la faţă a întregului partid comunist. In toiul marilor manifestaţii din octombrie din Dresda, Leipzig şi Berlin, care întruneau sute de mii de oameni entuziaşti, liderii Noului Forum preconizau o unire treptată cu R.F.G., care să păstreze un specific est-german împotriva spectrului acaparării acestuia de către marele capital vest-german. Era, cum comenta *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, o mişcare idealistă care ţinea să salveze ce se mai poate salva: anumite valori, în special în domeniul educaţiei şi al salariului social, recunoscute a fi superioare chiar şi în Vest, pentru a nu mai vorbi de teama de şomaj şi mari discrepanţe sociale de care cetăţenii est-germani fuseseră scutiţi în perioada postbelică. A urmat, însă, o fază a campaniei electorale în care cele doua principale partide vest-germane (creştin-democraţii şi social-democraţii), cu marea lor forţă organizatorică şi financiară, năvălind pe un teren politic nedefrişat, au preluat de fapt întreaga operaţiune electorală, iar partidele „băştinaşe" au rămas de căruţă.

Este adevărat că stînga a fost divizată şi de aici şi atomizarea votului în favoarea ei: social-democraţii (21,84%), partidul socialismului democratic, fost comunist (16,33%), iar Noul Forum doar 2,90%, deci la un loc 41,07% dacă s-ar fi coalizat. Oricum, în oraşul Berlin stînga a cucerit o majoritate categorică, cedînd terenul mai ales în sud: Turingia şi Saxonia.

Alegerile din R.D.G., ca de altfel şi cele din Nicaragua, arată cît de riscante sînt sondajele de opinie în ţări care nu au cunoscut democraţie de peste jumătate de secol şi unde, tocmai din cauza tranziţiei bruşte la un sistem multipartid, se creează o anumită fluiditate greu de cuantificat în cifre. Ceea ce face ca modelul celor două alegeri să nu fie aplicabil în alte situaţii este intervenţia unui factor puternic din exterior, care, în cazul german, apare covîrşitor. Ce va urma?

Comentatorii occidentali sînt unanimi în a sublinia că nu-i va fi uşor cancelarului Kohl să-şi ţină promisiunile, începînd cu egalizarea ratei de schimb a celor două monede. Ei se întreabă, pe bună dreptate, ce va face Kohl cu iluzia generată în masa populaţiei est-germane că va beneficia de acelaşi standard de viaţă, de circa 3 ori mai înalt, ca cel din R.F.G., dat fiind decalajul sensibil între cele două Germanii în privinţa productivităţii muncii şi în general a nivelului de dezvoltare economico-tehnologică. Cum sublinia un analist britanic: „Oamenii din R.D.G. vor avea nevoie de timp pentru a consolida remarcabila lor trecere la democraţie şi a simţi că pornesc spre o adevărată unificare şi nu spre o cădere nedemnă şi demoralizatoare".

De pe acum, Kohl a şi luat măsuri pentru a descuraja emigraţia spre Vest, tăind la sînge beneficiile sociale acordate germanilor din Est, deoarece, indiferent de forma finală a unificării politice, ea va funcţiona numai dacă est-germanii vor rămîne acasă şi vor pune umărul la restructurarea ţării. Deşi afluxul spre Vest a scăzut, el continuă destul de masiv şi cancelarul s-a pus în situaţia de a nu putea lua măsuri tari pentru a-l stăvili decît cu riscul de a apărea în postură de demagog.

In plus, pentru a crea cadrul juridic şi social indispensabil procesului unificării, adoptarea noii constituţii cere o majoritate de două treimi, imposibil de obţinut de către creştin-democraţi chiar în cazul unei coaliţii cu liberalii, în condiţiile

în care stînga deţine circa 170 locuri din totalul de 400 în parlament. De aceea, este de prevăzut că partidul lui Kohl nu va putea recurge la articolul 23 al Constituţiei R.F.G., care prevede că R.D.G. va adera la R.F.G. adoptînd legile, ca şi sistemul economic şi politic vest-german, ci va trebui să accepte ca bază articolul 146, care prevede că cele două Germanii vor negocia împreună forma noii constituţii. O dată mai mult, se vede că promisiuni electorale neonorate se răzbună cu înverşunare împotriva autorului. Iar în decembrie vor avea loc alegeri generale în R.F.G. şi s-ar putea ca victoria mult trîmbiţată a cancelarului Kohl să amintească de cea din vechime a lui Pyrus. Poate tocmai perspectiva acestor alegeri l-a determinat pe cancelar să supraliciteze concurentul de la dreapta, partidul republican (neofascist), apăsînd în mod excesiv pe pedala naţionalismului german.

Oricum, alegerile est-germane au trezit la realitate pe toţi cei care pînă acum ignorau faptul că în spatele unificării celor două Germanii se află unificarea unui colos economic cu un naţionalism militant.

Adevărul, 23 martie 1990

ALEGERILE DIN UNGARIA

Alegerile din Ungaria reflectă, mai presus de orice, confuzia de idei care domină viaţa politică actuală din Europa de Est. De ajuns să menţionăm că liderii Forumului Democratic Ungar, considerat de presa occidentală a fi o forţă politică de centru-dreapta, au criticat vehement conducerea comunistă a ţării (în prezent Partidul Socialist Ungar) de a fi mers prea departe cu vînzarea bogăţiilor ţării capitalului occidental. Intr-adevăr, Forumul Democratic, care conduce în alegeri cu 24,7% din voturi, se pronunţă pentru o privatizare mai treptată sub controlul strict al statului şi susţine că poate efectua trecerea la economia de piaţă fără a pricinui un şomaj masiv. Aceasta i-a determinat pe adversarii lor din Alianţa Democraţilor Liberi, care ocupă locul doi (21,3%), să-i acuze că ar crede într-o „a treia cale" între comunism şi capitalism. Pe de altă parte, Forumul a apăsat mai tare pe pedala naţionalistă şi a manifestat o deosebită agresivitate în legătură cu problema Transilvaniei şi a ciocnirilor de la Tîrgu Mureş. FRANCE PRESSE conchide: *„Forumul are o aripă naţionalistă ostilă liberalismului occidental"*.

Aceeaşi incongruenţă, dacă luăm în considerare cadrul conceptelor politice tradiţionale, o regăsim în Alianţa Democraţilor Liberi. Pe de o parte, Alianţa propovăduieşte un liberalism politic şi economic aproape clasic, pronunţîndu-se în favoarea unei privatizări care ar putea stîrni invidia Doamnei Thatcher (economistul lor, Marton Tardos, vorbind de 35–40% din industrie în 2–3 ani şi 80% în 10 ani), iar pe de altă parte critică accentele „şoviniste" şi antisemite ale unor oratori ai Forumului, acuzîndu-l pe liderul acestuia, Jozsef Antall,

de a nu se fi disociat de asemenea poziţii extremiste. Constatăm, astfel, că şi în Ungaria, compromiterea şi prăbuşirea ideologiei comuniste a lăsat un vacuum ideologic, pe care partidele nou-create se străduiesc să-l umple în campania electorală, potrivit modului în care acestea percep curentele din masă care le pot aduce voturi.

In ce priveşte Partidul Micilor Proprietari Agrari, care la alegerile din 1945 s-a aflat pe primul loc, cu 57% din voturi, acesta a obţinut acum 12,16%. Cazul lui merită atenţie, deoarece avem de a face cu singurul partid ungar care revendică titlul „istoric" şi preconizează întoarcerea la proprietatea privată în agricultură. Comentează revista britanică ECONOMIST: *„Ideea, pentru a folosi un cuvînt moale, este nepractică, dar aduce voturi. Ambele partide mari o desconsideră, deşi ambele prevăd o anumită reformă agrară şi socot că vor putea colabora cu Micii Proprietari"*. Explicaţia căderii de la 57 la 12,16% este simplă: în 1945, aproape 60% din populaţia maghiară trăia la ţară, pe cînd în prezent cifra a scăzut sub 20%. Aici trebuie menţionat că agricultura ungară, în special după reforma din 1966, care a pus accentul pe mica producţie şi pe lotul individual, a crescut într-un ritm accelerat, aproape dublîndu-se cantitativ; ca producţie pe cap de locuitor, ea s-a situat pe locul doi, după SUA, la porumb; pe locul trei, după Canada şi Australia, la grîu; şi pe locul doi, după Danemarca, la porcine. Ca rezultat, agricultura asigură un sfert din producţia brută şi din exportul Ungariei cu un surplus care nu putea fi exportat în întregime.

Partidul Socialist, aflat la putere, în ciuda popularităţii conducătorilor săi, Nyers, Nemeth şi Pozsgay, şi a meritelor acestora în promovarea reformei politice şi economice, a obţinut doar 10,8%, deoarece — subliniază analiştii occidentali — populaţia continuă să-i identifice cu fostul partid comunist.

Interesant este rezultatul obţinut de Uniunea Tinerilor Democraţi: 8,77% din voturi, partid al tineretului, considerat

a fi apropiat Alianţei Democraţilor Liberi, ceea ce, evident, măreşte ponderea politică a acestora din urmă şi oferă perspective optimiste la al doilea tur de scrutin, din 8 aprilie. In sfîrşit, trebuie menţionat ca fenomen politic semnificativ faptul că Partidul Popular Creştin Democrat, sprijinit masiv de creştin democraţii germani, a obţinut 6,42% din voturi.

Cele peste 30 de partide noi care nu au reuşit să capteze patru la sută din voturi au fost eliminate din cursă şi probabil şi din viaţa politică.

Contextul economic al alegerilor din Ungaria este, desigur, important în analiza rezultatelor acestora, deşi în Europa de Est post-comunistă factorul politic pare deseori preponderent. Aici trebuie pornit de la faptul că avem de-a face cu ţara din Est care a jucat un rol de pionierat în privinţa reformismului economic. Steven Greenhouse subliniază în NEW YORK TIMES că, deşi după două decenii de schimbări orientate spre piaţă, *„Ungaria a intrat în al treilea an de recesiune, cu o inflaţie de 23% aflată în creştere şi cu cea mai mare datorie externă per capita din Europa de Est"*. Numai anul acesta, ea va trebui să plătească 3,2 miliarde dolari dobîndă, ceea ce, evident, face să se risipească circa jumătate din valoarea exportului pentru care ungurii muncesc din răsputeri. Economiştii unguri — scrie Greenhouse — prevăd că şomajul se va ridica la 400.000, iar inflaţia va creşte puternic în momentul în care statul va tăia subvenţiile acordate industriei şi va renunţa la controlul preţurilor cerut de introducerea totală a economiei de piaţă. Aceasta ar putea duce la o situaţie paradoxală, şi anume că viitorul guvern, rezultat dintr-o coaliţie de partide care au criticat politica economică a actualei conduceri ca fiind lipsită de curaj, să fie chiar mai precaut în aplicarea reformei.

Oricum, trebuie să aşteptăm rezultatele de la al doilea tur de scrutin din 8 aprilie. Un lucru este clar, şi anume că nici un partid nu va putea forma singur guvernul şi, deci, se

impune formarea unei coaliţii. Dat fiind că cele două partide din frunte au programe şi orientări oarecum contradictorii, numeroşi sînt analiştii politici care se tem că o coaliţie eterogenă ar putea semăna cu cea din Italia, ceea ce ar furniza cu greu acel guvern hotărît, cu capacitatea de a lua decizii curajoase, de care are nevoie Ungaria.

Adevărul, 29 martie 1990

EUROPENI SAU SUD-EUROPENI?

Bilanţul a patru decenii de dictatură comunistă în Europa de Est este tragic: ne aflăm cu 10-15 ani în urma Europei occidentale şi problema este cum ne integrăm într-o Europă jumătate bogată şi jumătate săracă.

Profesorul american Noam Chomski socoate că legile capitaliste ale pieţei sînt tocmai bune pentru fostele colonii, iar acum „se vor face mari eforturi pentru a imprima Europei de Est aceeaşi direcţie", iar britanicul Neal Ascherson se pronunţă în favoarea unei alternative ceva mai optimiste: „Europa de Est, îndreptîndu-se spre economii capitaliste sau mixte, ar putea lua locul unor ţări ca Taiwan, Singapore şi Hong Kong. Ar putea să devină sediul unei forţe de muncă de înaltă calificare, dar cu salarii mici, producătoare de bunuri ieftine pentru pieţele occidentale".

Intr-adevăr, aşa cum arătam în interviul acordat „Europei libere", în septembrie 1988, se conturează la sfîrşitul acestui secol o nouă diviziune internaţională a muncii: ţările avansate din Vest trec la o societate computerizată şi informatizată, în timp ce industriile cu mare consum de materii prime, energie şi braţe de muncă ieftine sînt treptat mutate sau construite în ţările subdezvoltate de către corporaţiile multinaţionale. Potrivit calculelor economistului sovietic Agabengian, computerizarea şi informatizarea ridică de circa 3 ori productivitatea industriei. De pe acum, decalajul dintre cele două părţi ale Europei se cască în mod alarmant şi perspectiva imediată este ca el să crească în loc să scadă.

Europa de Vest şi Europa de Est

	Produs naţional brut (pe locuitor) în dolari	Productivitatea muncii sociale (PNB/persoană activă)
Germania occidentală	14.200	29.751
Italia	13.000	25.980
Spania	9.400	16.520
Grecia	6.800	11.290
Portugalia	6.400	6.421
Germania de Est	9.400	
Cehoslovacia	7.600	
Ungaria	6.500	4.551
Bulgaria	5.600	
Polonia	5.500	3.757
România	4.100	3.668

(Sursa: Morgan World Financial Market 1988 Atlas BIRD, 1988).

Care este opţiunea strategică fundamentală a ţărilor Europei de Est în aceste condiţii? O primă opţiune este cea adoptată de Ungaria şi Polonia, ale căror guverne s-au declarat în favoarea copierii necritice a modelului economic şi politic occidental. Această opţiune se traduce în fapt prin trecerea imediată la o economie de piaţă şi deschiderea largă a porţilor în faţa ofensivei corporaţiilor multinaţionale, care, sub egida privatizării, cumpără în special industriile cu consum mare de materii prime şi energie, le retehnologizează şi, folosind

atu-ul muncii ieftine din aceste ţări, organizează producţia unor bunuri relativ ieftine pentru pieţele occidentale. Se instalează astfel în economie, sub dictatul Fondului Monetar Internaţional, ciclul infernal: privatizare-investiţii-transfer de tehnologie-datorie externă uriaşă şi export masiv pe pieţele occidentale pentru a plăti dobînzi de 3–4 miliarde dolari anual, care absorb circa jumătate din valoarea exportului ungar şi polonez. In plus — inflaţie, şomaj, recesiune şi alte binefaceri care au căzut pe capul ungurilor şi polonezilor.

Este semnificativ că alegerile din Ungaria au fost cîştigate tocmai de Forumul Democratic Ungar, care critică vehement această strategie a guvernului comunist (rebotezat acum socialist-democratic), reproşîndu-i că vinde prea repede bogăţiile ţării capitalului occidental şi pronunţîndu-se în favoarea unei privatizări moderate şi treptate. In ziarul LE MONDE, articolul „De la marxism la piaţă" semnalează invazia economiştilor ultraliberali din Vest, care „s-au precipitat în Est pentru a vinde acolo, gata de funcţionare, piaţa pură şi perfectă". Sînt citaţi astfel Paul Creig Roberts, fost consilier economic al lui Ronald Reagan, care a încheiat recent un turneu triumfal în capitalele Europei de Est împreună cu Sir Allan Walters, consilierul Doamnei Thatcher. A urmat francezul Maurice Allais (premiul Nobel), economist liberal, care pregăteşte împreună cu un grup de experţi un program pentru Ungaria. LE MONDE îşi pune întrebarea: „Oare modelul american sau cel ultraliberal al D-nei Thatcher sînt cele mai potrivite pentru societăţile est-europene? Ne îndoim" — subliniază ziarul.

In ce priveşte Polonia, Denis Mac Shane, în revista americană IN THESE TIMES, relevă sosirea la Varşovia ca consilier economic a profesorului de la Harvard Jeffrey Sachs, care pretinde a fi avut succes în Bolivia. „Dacă sînt deştepţi — scrie Mac Shane — polonezii ar trimite o misiune la La Paz pentru a verifica succesul lui Sachs. Ei vor găsi acolo

demonstraţii cauzate de lipsuri alimentare şi un salariu minimal de 22 dolari pe lună, care nu acoperă nici o zecime din costul alimentelor şi chiriei unui muncitor bolivian. Durata vieţii este de 53 ani şi guvernul a declarat recent stare de asediu" Ziaristul american subliniază că Sachs este plătit în dolari, dar substratul sfaturilor sale este că „undeva, în spatele lui, se află mii de investitori americani gata să invadeze cu banii lor Polonia". El mai citează cazul unei milionare americane de origine poloneză, Barbara Piasecka Johnson, care i-a promis lui Lech Walesa că va cumpăra şantierele de la Gdansk, act preamărit în presa poloneză ca „mare generozitate". Cînd Barbara a venit cu experţii ei la Gdansk, condiţiile puse de ea au căzut ca un duş rece pe capul muncitorilor de acolo: jumătate din ei vor fi concediaţi, salariile vor fi reduse la 40 cenţi pe oră, pentru cinci ani garanţia că nu vor fi greve! Conchide analistul american: „Se va îndrepta oare Polonia spre un model latino-american, cu o oligarhie bazată pe exploatarea muncitorilor şi truditorilor pămîntului?".

Există, desigur, şi o altă strategie posibilă în Europa de Est, iar în cazul României (care a rămas pe ultimul loc datorită politicii agramate a lui Ceauşescu de întoarcere a spatelui revoluţiei ştiinţifico-tehnice), cred că ea ar trebui să se bazeze pe o sinteză bine chibzuită între modelul economic sud-coreean şi modelul social austriac. Comun celor două modele este atragerea largă a capitalului occidental şi a corporaţiilor multinaţionale, dar cu păstrarea unui puternic sector de stat, organizat şi el pe baze competitiv-capitaliste, care să permită ca, în ultimă instanţă, centrul de decizie să rămînă la Bucureşti şi nu la New York, Londra sau Paris. Principalul obiectiv al unei asemenea strategii trebuie să fie nu retehnologizarea actualelor uzine mari consumatoare de materii prime şi energie (care poate rămîne ca obiectiv secundar), ci efortul major îndreptat spre construirea în România a unei **baze solide pentru producţia tehnologiei de vîrf** şi, în primul

rînd, a microelectronicii şi computerelor. Programul nu este utopic, deoarece dispunem în acest scop de factorul esenţial, şi anume, un puternic detaşament de oameni de ştiinţă şi tehnică — care în cel mai scurt timp trebuie el „retehnologizat", adus la zi, după anii de izolare şi penurie în informaţie ştiinţifică şi tehnică. Performanţa extraordinară a Coreei de Sud de a sări în 20 de ani de la subdezvoltare la o poziţie competitivă pe piaţa mondială în materie de tehnică de vîrf se datoreşte tocmai priorităţii acordate factorului uman — zecile de mii de studenţi trimişi la universităţi occidentale, plus fonduri imense alocate propriei cercetări ştiinţifico-tehnice. A trecut vremea cînd progresul unei ţări se măsura potrivit numărului de fabrici. Decisiv astăzi este numărul de oameni de ştiinţă şi tehnică plus o muncitorime de înaltă calificare.

Pe plan social, modelul austriac ne oferă o societate relativ echilibrată, în care producţia este impulsionată de forţele pieţei, dar distribuţia venitului naţional se realizează echitabil prin intervenţia statului, evitîndu-se acele discrepanţe strigătoare dintre bogaţi şi săraci ce caracterizează societatea americană sau britanică. Doar n-am făcut revoluţia pentru a reînvia din „trecutul istoric" o clasă de bogătaşi gata să împartă profiturile cu patronii lor occidentali! Dimpotrivă, trebuie nu numai să-l asigurăm pe muncitorul român că îl vom feri de plaga şomajului, dar să-i deschidem în faţă perspectiva de a ajunge în 10 ani la nivelul de viaţă al muncitorului austriac. Să-i descriem cum sînt echipate căminele lor cu aparate electronice şi audiovizuale, cum îşi petrec timpul liber, cum călătoresc cu autoturismele lor în ţară şi străinătate. Aceasta nu înseamnă demagogie, deoarece pentru a atinge acest standard de viaţă va fi necesar să atingă productivitatea muncitorului austriac, care este în prezent de trei ori mai mare. Intr-un cuvînt, să devenim europeni, nu sud-europeni.

Iată o opţiune strategică demnă de revoluţia noastră!

Adevărul, 7 aprilie 1990

CUVÎNTARE LA CONFERINŢA NAŢIONALĂ A FRONTULUI SALVĂRII NAŢIONALE

— 8 aprilie 1990 —

Dragi prietene şi prieteni,

Un vechi obicei mă îndeamnă să spun lucruri nepopulare, ceea ce mi-a cauzat în viaţă multe neplăceri, inclusiv în Frontul Salvării Naţionale.

Am de gînd să spun şi astăzi cîteva, care n-or să vă fie pe plac, dar democraţia ne cere să învăţăm să ascultăm şi acele lucruri care nu ne fac plăcere.

Vreau să spun că sînt îngrijorat de tonul triumfalist, ultraoptimist, cu privire la alegeri, care se degajă din discuţiile noastre aici.

In primul rînd, alegerile de la 20 mai nu se reduc la alegerea preşedintelui, unde cred că stăm cu adevărat bine. Avem şi alegeri parlamentare şi acolo avem adversari redutabili, pe care nu trebuie să-i subestimăm, oameni cu mare experienţă politică, ce s-au ocupat în mod foarte serios de campania electorală, care au făcut recrutări de oameni foarte valoroşi, care au foarte mare experienţă politică şi imense resurse financiare la dispoziţia lor, inclusiv cele care vin din străinatate.

Este adevărat că Frontul porneşte la alegeri cu nişte atuuri mari, nişte realizări incontestabile, dar pe care noi nu ne-am priceput să le valorificăm şi, de aceea, oamenii cred fie că au picat din cer, fie că oricine ar fi venit la putere după 22 decembrie le-ar fi iniţiat în orice caz. Şi nu este aşa. Şi nu este aşa, pentru că măsurile pe care le-a luat Frontul din primele

zile ale Revoluţiei pornesc de la o anumită concepţie socială şi politică, pe care adversarii noştri nu o împărtăşesc.

Daţi-mi voie să le iau pe rînd: In primul rînd, noi trebuie să încetăm să fim timizi şi defensivi şi atunci cînd se spune că noi am „uzurpat" puterea şi că am „confiscat" revoluţia, să răspundem clar şi răspicat: la 22 decembrie, Frontul a fost acela care a luat conducerea Revoluţiei, Frontul a fost acela care, în noaptea de 22 decembrie, a lansat la televiziune prima proclamaţie către ţară, în care anunţa programul Revoluţiei. Frontul este acela care a asigurat consolidarea şi succesul revoluţiei. Este un fapt istoric incontestabil şi trebuie să-l proclamăm tare şi cu capul sus!

In al doilea rînd, timp de aproape două săptămîni, Frontul a fost singura forţă politică existentă în ţară. Oponenţii noştri au început să iasă din casă abia după sărbătorile Crăciunului şi Anului Nou, cu burţile pline de sarmale şi cînd străzile erau sigure.

In al treilea rînd, conducerea Frontului a fost aceea care, în zilele fierbinţi ale lui 23, 24 şi 25 decembrie, s-a aflat la Ministerul Forţelor Armate, unde a asigurat conducerea politică a luptei înarmate împotriva forţelor ceauşiste. Conducerea Frontului este aceea care a descoperit că în fruntea operaţiunilor militare se afla generalul Vlad Iulian, comandantul securităţii. Frontul l-a demascat şi i-a convins pe generali că acesta se strecurase în conducerea operaţiunilor pentru a înşela şi a sabota acţiunea militară. A fost momentul cel mai primejdios al revoluţiei. Şi în acea duminică neagră de 25 decembrie, cînd peste tot unităţile securiste şi teroriste trecuseră la ofensivă, încurajaţi de faptul că ştiau că comandantul lor, generalul Vlad, se afla în fruntea operaţiunilor militare, Frontul l-a demascat şi aceasta a condus la arestarea lui.

In al patrulea rînd, conducerea Frontului este aceea care a hotărît organizarea, la 25 Decembrie, a procesului şi execuţiei celor doi tirani, într-un moment în care trupele de securitate

încercau să atace garnizoana de la Tîrgovişte pentru a-i elibera. Dacă nebunul de Ceauşescu ar fi fost eliberat şi ar fi preluat conducerea trupelor sale, am fi avut o baie de sînge, cu sute de mii de morţi. Intreaga ofensivă ceauşistă s-a prăbuşit cînd am anunţat la radio şi am arătat la televiziune procesul şi executarea celor doi tirani, iar teroriştii au început să se predea.

Unde au fost, în acele zile fierbinţi, cînd noi circulam numai în tancuri, liberalii şi ţărăniştii?

In al cincilea rînd, chiar în zilele şi nopţile acelea fierbinţi din decembrie, Frontul a anulat toate măsurile antipopulare şi legile teroriste ale lui Ceauşescu şi trebuie să le reamintim poporului pe cele principale: anularea Legii nr.1 cu privire la munca voluntară şi plata taxei respective, anularea legii de spoliere a oamenilor muncii privind părţile sociale, anularea legii care interzicea contactul cu străinii şi aşa mai departe, oprirea exportului de alimente şi benzină. Oamenii au şi uitat cînd stăteau 7–8 ore ca să-şi facă plinul la benzină.

In sfîrşit, al şaselea. In toate revoluţiile din istorie, infrastructura economică s-a prăbuşit. La noi, nu! Noi am asigurat din primele zile mai multe alimente, mai multă căldură, mai multă lumină şi am asigurat acestea pentru că, pentru guvernul Frontului, aceasta era prioritatea, să satisfacă nevoile de bază ale populaţiei. Pentru prima dată în istoria modernă a României aveam un guvern care pune la inimă şi se îngrijeşte de nevoile de bază ale poporului. Miniştrii răspunzători de aprovizionarea cu alimente, cu gaze, cu electricitate, erau trimişi la televiziune să dea cont populaţiei asupra situaţiei reale şi să anunţe măsurile luate pentru remedierea situaţiei. Aceasta, domnilor, este democraţie!

Şi noi trebuie să spunem oamenilor că toate acestea nu au picat din cer.

Pentru cei cîţiva intelectuali şi ziarişti, care vor acum să facă pe dizidenţii, pentru că acum nu mai este nici un risc,

toate aceste măsuri populare nu contează, dar pentru masa largă a muncitorilor, ţăranilor, gospodinelor, aceasta este ceea ce contează! Acesta este marele capital politic al Frontului şi trebuie să ştim să-l valorificăm în campania electorală.

Trebuie să amintim că atunci cînd minerii de la Lupeni, în 1929, au cerut pîine şi slană şi condiţii omeneşti de muncă, guvernul naţional-ţărănesc le-a răspuns cu gloanţe. Trebuie să amintim că atunci cînd greviştii de la Griviţa au cerut condiţii mai bune de muncă şi salarii mai omeneşti, tot guvernul naţional-ţărănesc a fost acela care a ordonat armatei să tragă în ei.

Aici nu este vorba că oricine ar fi fost putere după 22 decembrie ar fi procedat la fel. Este vorba că Frontul este o organizaţie a norodului, cum spunea Tudor, şi „nu a tagmei jefuitorilor".

Vreau să trec acum la o chestiune delicată, pentru că s-a ridicat ieri aici chestiunea Basarabiei.

Eu am o deosebită stimă pentru Sergiu Nicolaescu, nu numai ca regizor talentat şi actor bun, dar pot să vă spun că în revoluţie şi-a asumat sarcinile cele mai riscante şi totdeauna le-a dus la capăt cu succes. Imi scot pălăria! Dar cînd se bagă în politica externă, îmi pun pălăria la loc!

Actul final de la Helsinki a consfinţit o dată pentru totdeauna actualele frontiere din Europa. Orice repunere în discuţie a acestor frontiere creează un precedent, pune în discuţie însăşi pacea în Europa, pune în discuţie dezarmarea în Europa. Noi, românii, în mod special, trebuie să fim atenţi, pentru că a repune problema Basarabiei, înseamnă a crea un precedent şi ungurii de abia aşteaptă acest lucru. Să nu ne luăm după demagogia naţional-ţărănistă în problema Basarabiei. Noi avem o poziţie principială în această chestiune şi în special ardelenii trebuie să fie fermi în această privinţă. Noi nu repunem în discuţie nici o problemă teritorială. (*Aplauze prelungite*)

Vă mulţumesc pentru atenţie.

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ "Carol I" Cal. Rahovei nr. — BUCUREŞTI —

CUPRINS

Introducere 3
Revoluţia Tineretului (România Liberă, 28.XII.1989) 5
Fără Isme şi fără Partid (România Liberă, 31.XII.1989) 7
Tineretul a fost, este şi rămîne forţa de şoc a revoluţiei (Libertatea, 9.I.1990) 10
De ce sîntem pentru democraţie (România Liberă, 13.I.1990) 12
Poporul român are dreptul să cunoască rolul Frontului în zilele Revoluţiei (Adevărul, 16.I.1990) 15
De ce consider greşită scoaterea în afara legii a fostului partid (Adevărul, 16.I.1990) 22
Separarea activităţii politice de puterea de stat va avea loc în viitorul apropiat (România Liberă, 31.I.1990) 24
Lumea trebuie regîndită (România Liberă, 8.II.1990) 29
O scrisoare a Domnului Silviu Brucan (Dreptatea, 14.II.1990) 33
Europa de Est şi Geopolitica (Adevărul, 14.II.1990) 35
Dezintegrarea partidului comunist în Europa de Est (Adevărul, 21.II.1990) 39
Strategia Subdezvoltării (Adevărul, 28.II.1990) 43
Discuţie cu Domnul Silviu Brucan (Europa Liberă, 13.III.1990) . . . 48
Decada Europei (Adevărul, 14.III.1990) 62
Gross Deutschland la prima acţiune (Adevărul, 23.III.1990) 66
Alegerile din Ungaria (Adevărul, 29.III.1990) 70
Europeni sau Sud-Europeni (Adevărul, 7.IV.1990) 74
Cuvîntare la Conferinţa Naţională a Frontului Salvării Naţionale (8.IV.1990) 79

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

2025